

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз наявності та руху основних засобів»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Логвиненко О. М.
Керівник: Канцедал Н.А.
Рецензент: Одношевна О. О.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	8
1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка.....	8
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	22
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	22
2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності.....	25
2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів	32
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	36
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання.....	36
3.2. Аналіз наявності, руху та функціонального стану основних засобів.....	47
3.3. Аналіз використання основних засобів та шляхи покращення функціонального стану основних засобів.....	55
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність теми. Соціально-політичні трансформації, що відбуваються в Україні, актуалізують питання відтворювальних процесів у підприємницькій діяльності. Це пов'язано з тим, що технологічна реструктуризація економіки вимагає ліквідації застарілого та фізично зношеного обладнання, припинення виробництва економічно не вигідної та енергоєфективної продукції та впровадження новітніх технологій.

Основні засоби широко використовуються підприємствами різних галузей економіки. Сьогодні складний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств не дозволяє їм відтворювати основні засоби на належному рівні. Тому важливим напрямом управлінської діяльності є аналіз та оцінка потенціалу формування фінансових ресурсів для відтворення основних засобів.

Ключові аспекти обліку основних засобів є предметом широких наукових дискусій та практичного обліку, висвітлені у працях класиків, таких як Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. М. Жук, А. М. Кузьмінський, В. М. Пархоменко, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко та ін.

Однак питання документального оформлення амортизаційних розрахунків, зокрема перелік документів, їх вид, зміст та форма при застосуванні різних методів нарахування амортизації, потребує подальшого розгляду з метою забезпечення об'єктивного та законного відображення інформації в системах бухгалтерського обліку та звітності.

Економічна і правова природа основних засобів як об'єкта бухгалтерського обліку обумовили вибір теми для дослідження, її предмет і мету.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне висвітлення методики обліку основних засобів як активів підприємства; розробка рекомендацій з використання прийомів фінансового аналізу їх наявності та руху для подальшого використання в практиці менеджменту господарюючих суб'єктів.

Для досягнення мети поставлено реалізувалися завдання:

- 1) дослідити зміст понять «основні засоби», «активи», «ресурсне забезпечення» у контексті діяльності суб'єкта господарювання;
- 2) узагальнити нормативні документи, що регулюють питання обліку основних засобів;
- 3) визначити передумови, що сприяють нарощуванню активів підприємства та впливають на реальні показники фінансової звітності;
- 4) використати прийоми фінансового аналізу діяльності господарюючого суб'єкта, встановити рівень його забезпеченості основними засобами для потреб управління.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження теоретико-методичні засади обліку основних засобів як складової необоротних активів економічних суб'єктів. Предметом дослідження є процеси документування і обліку операцій, що відображують наявність і рух основних засобів суб'єкта, практичні аспекти оподаткування операцій з основними засобами та результати апробації методики фінансового аналізу.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення теорії економіки, наукові праці видатних учених щодо порядку визнання, оцінки та обліку наявності й руху основних засобів.

При дослідженні фінансового стану досліджуваного суб'єкта, а також стану та обліку руху основних засобів, застосовувались методи: історичний метод – при визначенні економіко-правової природи понять «основні засоби», «амортизація», «знос основних засобів»; абстрактно-логічний метод – при визначенні сутності та класифікаційних ознак основних засобів; метод порівняльного аналізу – у процесі дослідження економічних категорій щодо визнання, оцінки та обліку наявності й руху основних засобів; статистичного спостереження та фінансово-економічного аналізу – для дослідження фінансового стану господарюючого суб'єкта, виявлення головних тенденцій

його розвитку, виявлення напрямів удосконалення стратегічної діяльності; аналогії та експерименту – для уточнення основних положень облікової політики підприємства, визначення методико-технічних засад автоматизації обліку наявності й руху основних засобів; документування й оцінки – у процесі дослідження операцій щодо обліку наявності й руху основних засобів; методи групування та узагальнення інформації в обліку – у процесі висвітлення питань синтетичного, аналітичного обліку операцій щодо обліку наявності й руху основних засобів та відображення облікової інформації у звітності.

Наукова новизна одержаних результатів:

1) на теоретичному рівні розглянуто основні поняття, що формують комплексне бачення необоротних активів та основних засобів як їх складової для облікових потреб;

2) деталізовано класифікацію основних засобів як елемента активів підприємства;

3) встановлено нормативно-правове підґрунтя внеску основних засобів до статутного капіталу підприємства (ТОВ) та облікові аспекти визнання такого внеску об'єктом корпоративного права;

Практичне значення одержаних результатів. В ході дослідження визначено передумови реєстрації операцій з основними засобами у вигляді статутних внесків для подальшого їх адекватного відображення в обліково-інформаційній системі підприємства, а також контролю дотримання особливостей податкового обліку, що може бути впроваджено в практичній діяльності підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях виробничих та науково-практичних конференцій (м. Полтава, ПДАУ, 2024), отримали схвальну оцінку та рекомендацію до друку.

Публікації. В ході виконання кваліфікаційної роботи опубліковано у співавторстві тези загальним обсягом 0,18 др. арк у матеріалах конференцій, авторський внесок становить 0,09 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1. Економічний зміст основних засобів, їх класифікація та оцінка

Основні засоби є ключовим елементом активів підприємства і відіграють важливу роль у виробничому процесі. Розглянемо економічний зміст основних засобів, їх класифікацію та оцінку. Розглянемо далі, як поняття «основні засоби» розкривається у нормативно-правових актах України та Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування сутності поняття «основні засоби» у нормативно-правових актах України

Джерело	Визначення
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [44]	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
Податковий кодекс України [52]	Основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік.
Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби»	Основні засоби – це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.
Господарський кодекс України	Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будинки, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що віднесено законодавством до основних фондів.

Основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються підприємством в процесі виробництва товарів або надання послуг, а також для управлінських потреб. Вони не призначені для продажу у звичайному ході бізнесу і мають тривалий термін експлуатації, зазвичай більше одного року.

Об'єкт основних засобів	це закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього;
	конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій;
	відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс - певну роботу тільки в складі комплексу, а не самостійно;
	інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством.

Рис. 1.1. Визначення об'єкту основних засобів [44]

Критерії визнання основних засобів активами схематично можна подати в такому вигляді, як на рис. 1.2.

Критерії визнання об'єктів основних засобів активами	існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від використання цього активу;
	вартість об'єкта може бути достовірно визначено.

Рис. 1.2. Критерії визнання основних засобів активами

Функції основних засобів:

- виробнича функція: основні засоби безпосередньо беруть участь у виробничому процесі, забезпечуючи виконання технологічних операцій;
- економічна функція: забезпечують отримання доходу через використання в господарській діяльності;
- соціальна функція: впливають на умови праці, безпеку, екологічні аспекти.

Класифікація - являє собою багатоступінчастий, послідовний поділ певною сукупності з метою систематизації, поглиблення і отримання нових знань щодо членів поділу (додаток А). Тобто, поділ основних засобів на окремі групи за визначеними класифікаційними ознаками необхідний для розуміння й забезпечення необхідною достатньою та вчасною інформацією різних груп

користувачів для різних цілей (рис. 1.3) [20].

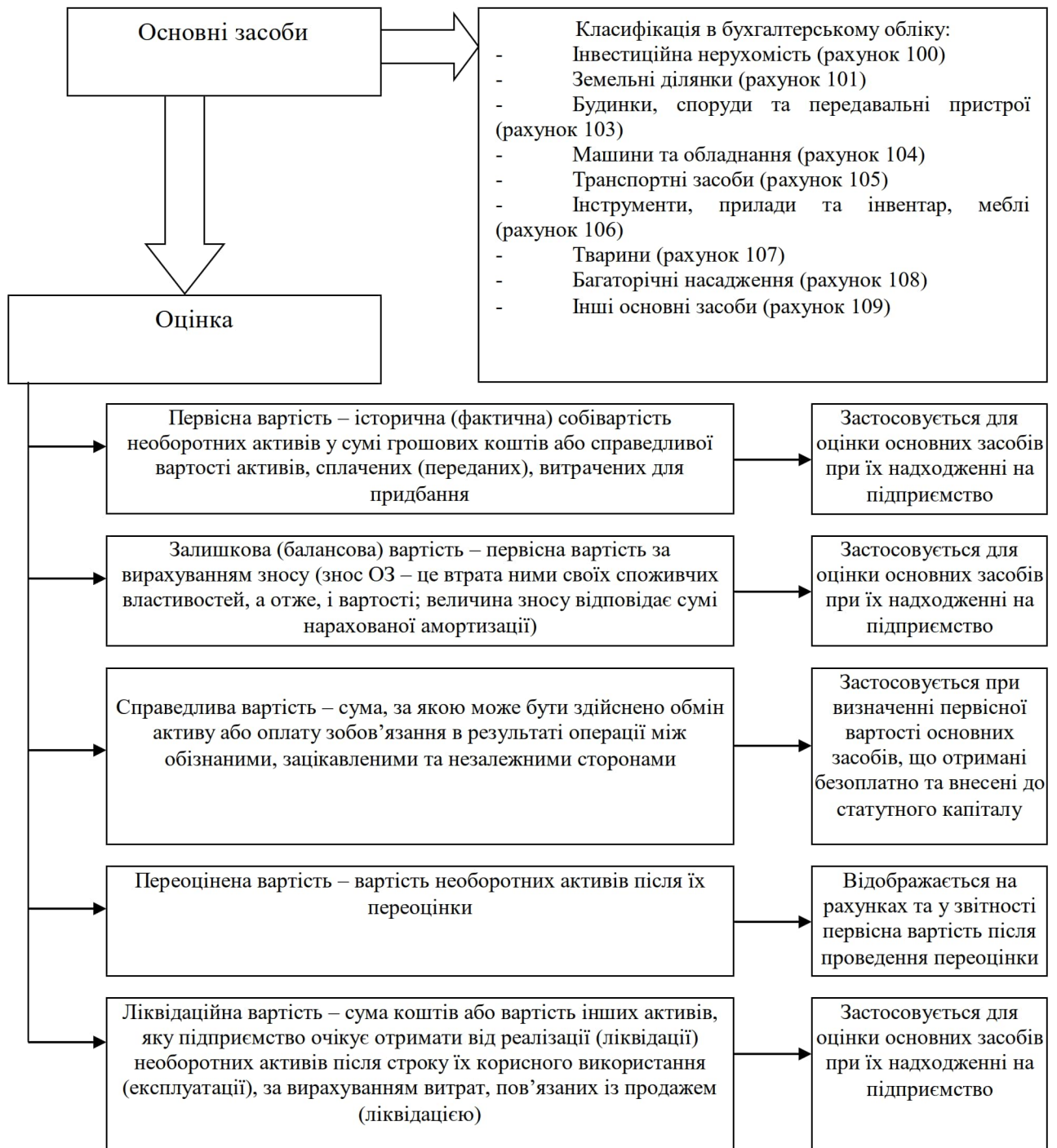

Рис. 1.3. Класифікація та оцінка основних засобів в бухгалтерському обліку

Основні засоби також можна класифікувати за такими критеріями [70]:

1. За призначенням: виробничі (машини, устаткування, транспортні засоби); невиробничі (будівлі, споруди, що використовуються для адміністративних цілей).
2. За формою власності: державні; приватні; комунальні.

3. За способом використання: основні засоби, що використовуються в процесі виробництва; основні засоби, що використовуються для адміністративних потреб.

Оцінка основних засобів – це грошове вираження первісної вартості об'єктів, які згодом будуть прийняті в бухгалтерському обліку в якості основних засобів, в тому числі земельних ділянок і об'єктів природо-користування, продуктивної і робочої худоби, а також нематеріальних активів (рис. 1.4). Склад первісної вартості залежить від джерела надходження основних засобів [39].

Первісна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.	
Первісна вартість основних засобів	суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
	реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
	суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
	суми ввізного мита;
	витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;
	витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
	інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Рис. 1.4. Первісна вартість основних засобів

Залишкова вартість являє собою різницю між первісною вартістю і сумою зносу за весь строк експлуатації об'єкта.

Оцінка по залишковій вартості використовується при розробці планів відтворення основних засобів і для нарахування зносу. Розшифровку поняття «Строк корисного використання (експлуатації) основних засобів» нам дає НП(С)БО 7 (додаток Б) [44].

Це очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи використовуватимуться підприємством або з їх використанням буде виготовлений (виконаний) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг) (рис. 1.5).

Строк корисного використання (експлуатації) - очікуваний період часу, протягом якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг)		
Бухгалтерські строки в НП(С)БО не містять конкретних показників	Ст. 138 ПКУ встановлює мінімальні строки корисного використання	
При визначенні строку корисного використання (експлуатації) слід урахувувати:		
очікуване використання об'єкта підприємством з урахуванням його потужності або продуктивності;	фізичний та моральний знос, що передбачається;	правові або інші обмеження щодо строків використання об'єкта та інші фактори.

Рис. 1.5. Строк корисного використання (експлуатації)

Визначивши строк корисного використання необхідно звернути увагу на вибір методу нарахування амортизації. У бухгалтерському обліку для 9 груп об'єктів необоротних активів, перелічених у п. 5.1 НП(С)БО 7) передбачено 5 методів нарахування амортизації (додаток А.2) (рис. 1.6).

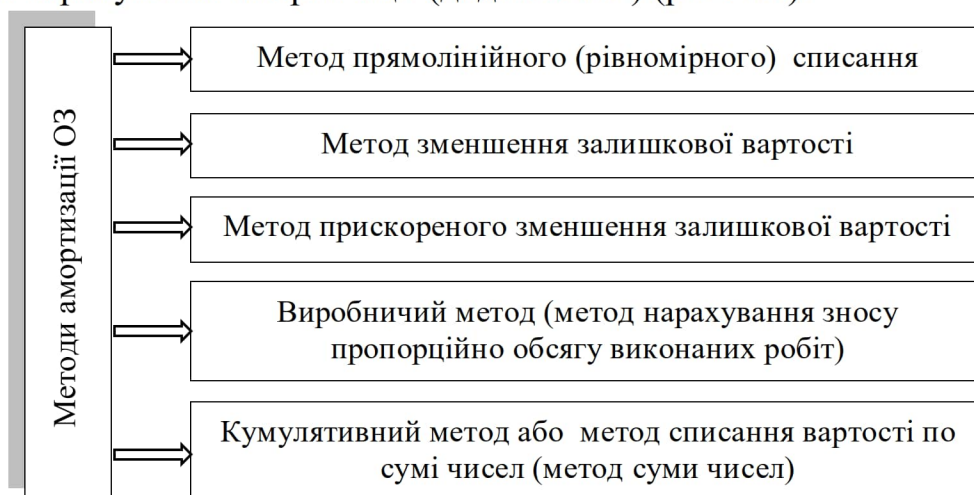

Рис. 1.6. Методи амортизації основних засобів [18]

Мінімально допустимі строки амортизації встановлено пп. 138.3.3 ПКУ для певних груп об'єктів основних засобів. Строки не встановлені для тих об'єктів, які не амортизуються в бухгалтерському обліку (земельні ділянки (група 1), природні ресурси (група 13)), або мають специфічні правила щодо амортизації (бібліотечні фонди (група 10), МНМА (група 11)) [52].

Ці строки застосовуються лише тими підприємствами, які ведуть облік податкових різниць. Такі строки не використовуються, якщо об'єкт

амортизується виробничим методом. Ці строки встановлюються незалежно від того, який об'єкт придбаває підприємство — новий чи такий, що вже був в експлуатації (табл. 1.2) [52].

Таблиця 1.2

**Правила щодо визначення податкових строків амортизації
(пп. 138.3.3 ПКУ)**

Бухгалтерський строк менше мінімального строку	для розрахунку податкової амортизації використовуються строки, встановлені пп. 138.3.3 ПКУ
Бухгалтерський строк більше мінімального строку	для розрахунку податкової амортизації використовуються строки корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів, встановлені в бухгалтерському обліку.

Списання здійснюється з використанням субрахунку 976 «Списання необоротних активів» (табл. 1.3):

- списання ОЗ у частині залишкової вартості (ЗВ) – Дт 976 Кт 10;
- списання ОЗ у частині накопиченого зносу (амортизації) – Дт 131 Кт 10.

Вартість ОЗ на момент списання = Залишкова Вартість + накопичена амортизація.

Таблиця 1.3

Списання основних засобів

Списання основних засобів	
нарахування ПДВ у частині ЗВ	Дт 976 Кт 643 (до реєстрації зведеної податкової накладної за п. 189.9 ПКУ) і Дт 643 Кт 641 (після реєстрації зведеної податкової накладної за п. 189.9 ПКУ)
списання ОЗ з нульовою ЗВ (повністю амортизований, ліквідаційна вартість нульова)	ОЗ списується за рахунок накопиченої амортизації Дт 131 Кт 10;
якщо ліквідований ОЗ раніше дооцінювався	то сума дооцінки з субрахунку 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів» списується за рахунок нерозподіленого прибутку Дт 411 Кт 441
якщо ОЗ раніше був отриманий безплатно	то залишок додаткового капіталу по субрахунку 424 «Безоплатно одержані необоротні активи» списується на інші доходи проведенням Дт 424 Кт 745 «Дохід від безоплатно одержаних активів»

Відображення в обліку списання основних засобів за залишковою та звичайною вартістю представлено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Відображення в обліку списання основних засобів за залишковою та звичайною вартістю

Господарська операція	Дебет	Кредит	Документ
Списання основних засобів за залишковою вартістю			
Списана вартість верстату у частині нарахованого зносу (амортизації)	131	104	Акт списання ОЗ, розрахунок бухгалтерії
Списана ЗВ верстату	976	104	
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ за п. 189.9 (умовне постачання) виходячи з ЗВ	976	643	
Зареєстрована податкова накладна на умовне постачання ОЗ	643	641	Податкова накладна
Витрати від списання віднесено на фінансовий результат іншої діяльності	793	976	Бухгалтерська довідка
Списання основних засобів за звичайною ціною			
Списана вартість верстата у частині нарахованого зносу (амортизації)	131	104	Акт списання ОЗ, розрахунок бухгалтерії
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ за п. 189.9 (умовне постачання) виходячи зі звичайної ціни	976	643	
Зареєстрована податкова накладна на умовне постачання ОЗ	643	641	Податкова накладна
Витрати від списання віднесено на фінансовий результат іншої діяльності	793	976	Бухгалтерська довідка

У звітному періоді, в якому відбулася ліквідація [4]:

- визначається звичайна (ринкова) ціна основних засобів (ЗЦ) - порівнюється звичайна ціна та залишкова вартість (ЗВ). Якщо звичайна ціна, то ПДВ нараховується на залишкова вартість. Якщо $ЗЦ > ЗВ$, то база нарахування ПДВ ЗЦ;

- нараховується ПДВ та включається до податкової декларації з ПДВ того періоду, у якому відбулася ліквідація;

- складається та реєструється до кінця звітного періоду ПН з типом причини «05», позначкою «Х» (не видається покупцю), умовним ПІН «400000000000», «Постачальник» та «Отримувач» однакові. Податковий номер «Отримувача» не заповнюється. Таблична частина накладної заповнюється у стандартному порядку;

- ПДВ нараховується лише один раз - за п. 189.9 ПКУ. Нарховувати ПДВ

за пп. «г» п. 198.5 ПКУ у такому разі не потрібно.

Бухгалтерський облік основних засобів повинен забезпечити [17].

- своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку повної інформації про оцінку, переоцінку і надходження основних засобів, їх внутрішнє переміщення (зі складу в цех (відділ, дільницю), з цеху в цех тощо), вибуття (реалізація, ліквідація, безоплатна передача, нестача, псування тощо);

- відображення даних про нарахування амортизації основних засобів за звітний період та їх зносу з початку корисного використання;

- визначення витрат, пов'язаних з підтриманням основних засобів у робочому стані (технічні огляди, поточне обслуговування), їх ремонтом і поліпшенням;

- визначення фінансових результатів від реалізації та іншого вибуття основних засобів;

- інформацією для складання звітності про основні засоби і капітальні інвестиції.

Основні засоби є критично важливими для функціонування підприємства, оскільки вони забезпечують базу для виробничої діяльності та сприяють отриманню доходу. Чітка класифікація та правильна оцінка основних засобів є необхідними для ефективного управління ними, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства та оптимізувати його ресурси.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Дослідження наукових робіт про облік основних засобів є надзвичайно важливим. Правильний облік основних засобів допомагає підприємствам оптимізувати використання своїх ресурсів, що підвищує загальну ефективність. Також чітке ведення обліку основних засобів забезпечує достовірність фінансової звітності, що є важливим для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Також дослідження допомагають розробити методики оцінки основних засобів, що є критично важливим для підприємств при продажу, ліквідації чи оновленні активів. Дослідження можуть виявити нові підходи та технології для обліку, які можуть знизити витрати та підвищити точність даних.

Загалом, облік основних засобів є критично важливим аспектом управління підприємством, і його дослідження може суттєво вплинути на успішність бізнесу.

Пошук шляхів удосконалення обліку основних засобів є важливим з кількох причин:

1. Точність фінансової звітності: достовірний облік основних засобів забезпечує точність фінансових показників підприємства, що є критично важливим для прийняття управлінських рішень, отримання кредитів та залучення інвесторів.

2. Ефективність управління ресурсами: з правильними даними про стан і використання основних засобів підприємство може оптимізувати свої виробничі процеси, зменшити витрати і підвищити продуктивність.

3. Запобігання фінансовим втратам: вдосконалений облік допомагає уникнути фінансових втрат через неправильне нарахування амортизації, недооблік активів або їх зносу. Це також сприяє уникненню штрафів за порушення бухгалтерських норм.

4. Планування інвестицій: чіткий облік дозволяє підприємствам краще планувати капітальні витрати на модернізацію або заміну основних засобів, що сприяє більш раціональному використанню бюджетних коштів.

5. Відповідність нормативам: удосконалення обліку допомагає підприємствам відповідати сучасним стандартам бухгалтерського обліку і вимогам регуляторів, що знижує ризики юридичних проблем.

Ці фактори підкреслюють важливість ефективного обліку основних засобів для загального успіху і стабільності підприємства.

На основі дослідження наукових публікацій, узагальнено проблемні питання обліку основних засобів та можливі шляхи їх вирішення – табл. 1.1.

Таблиця 1.4

**Облік основних засобів: систематизація наукових поглядів щодо
удосконалення**

Питання, які потребують вирішення	Можливі шляхи удосконалення
1	2
Моссаковський В. Б. [40]	
1. Удосконалення управлінського обліку: які конкретні аспекти управлінського обліку потребують вдосконалення в сільськогосподарських підприємствах?	1. Розробка нових методів обліку: створити адаптовані методи управлінського обліку, які враховують специфіку сільськогосподарського виробництва, зокрема, сезонність та варіабельність витрат.
2. Економічна політика: як економічна політика України впливає на фінансові ресурси аграрного сектору та на можливості дрібних виробників?	2. Аналіз впливу політики: провести дослідження щодо впливу економічної політики на дрібних виробників та розробити рекомендації для покращення їх фінансової стабільності.
3. Цінова політика: які методи можуть використовувати дрібні виробники для адаптації до цінової політики, яка сприяє великим агрокомпаніям?	3. Формування кооперативів: заохочувати дрібних виробників до створення кооперативів для спільного використання ресурсів та підвищення конкурентоспроможності.
4. Особливості витрат: які специфічні особливості функціонування витрат у сільськогосподарських підприємствах ускладнюють застосування загальновизнаних методів обліку та контролю витрат?	4. Проведення навчань: організувати семінари та тренінги для сільгоспвиробників з метою підвищення їх обізнаності у методах управлінського обліку та контролю витрат.
Олицький Ю. В. [48]	
1. Удосконалення теоретичних і практичних засад: які конкретні теоретичні та практичні аспекти організації обліку основних засобів потребують вдосконалення для підвищення управлінських можливостей?	1. Розробка нових методик: створення адаптованих методик для обліку основних засобів, які враховують специфіку різних галузей та підприємств.
2. Пристосування до потреб підприємств: як організація обліку основних засобів може бути максимально адаптована до специфічних потреб різних підприємств?	2. Аналіз потреб підприємств: проведення досліджень, щоб зрозуміти практичні потреби підприємств у сфері обліку основних засобів та розробка рекомендацій на цій основі.
3. Ефективність використання основних засобів: які методи можуть бути застосовані для оцінки ефективності використання основних засобів у підприємствах?	3. Впровадження сучасних технологій: використання сучасних інформаційних технологій для збору, обробки та узагальнення облікової інформації, що дозволить підвищити точність і швидкість обліку.
4. Раціоналізація документів і реєстрів: які форми документів та реєстри обліку потребують раціоналізації, щоб забезпечити більш ефективний облік?	4. Навчання персоналу: організація навчання для бухгалтерів і менеджерів підприємств щодо новітніх підходів до обліку основних засобів та управлінських рішень.

Продовж. табл. 1.4

1	2
Коритний В. О. [22]	
1. Недостатня юридична сила документів: існуючі первинні документи не завжди містять всю необхідну інформацію, що може ускладнити підтвердження господарських операцій.	1. Удосконалення первинних документів: розробити стандартизовані шаблони, що містять всі необхідні реквізити, для підтвердження господарських операцій.
2. Відсутність спеціалізованих форм: на законодавчому рівні не затверджено спеціалізованих форм обліку земельних ділянок, що ускладнює облік таких активів.	2. Затвердження спеціалізованих форм: розробити та впровадити законодавчі ініціативи для створення спеціалізованих форм обліку земельних ділянок.
3. Невирішені питання організації обліку: існують проблеми в організації та методиці відображення основних засобів у бухгалтерських документах, що може призводити до помилок у звітності.	3. Оптимізація методів обліку: переглянути та вдосконалити методику обліку основних засобів, враховуючи сучасні вимоги та практичні потреби підприємств.
4. Відсутність адаптації до потреб малих підприємств: відсутні форми обліку, адаптовані для малих та мікропідприємств, що ускладнює їхнє управління активами.	4. Адаптація документів для малих підприємств: розробити простіші форми обліку, які будуть легшими для використання малими та мікропідприємствами.
	5. Кодування інформації: впровадити системи кодування в документах для спрощення обробки та аналізу інформації про основні засоби.
Радіонова Н. Й., Ременюк Л. М. [59]	
1. Оптимізація облікової інформації: необхідність визначення оптимального складу та обсягу інформації для ефективного обліку основних засобів.	1. Розробка критеріїв для вибору облікової інформації, що забезпечить виконання поставлених завдань.
2. Раціоналізація документообігу: витрати трудових, матеріальних та фінансових ресурсів на ведення документообігу.	2. Розробка ефективних схем документообігу для оптимізації процесів обліку.
3. Актуалізація змісту інформаційних носіїв: непотрібність деяких реквізитів у типових формах документів.	3. Аналіз існуючих форм і внесення змін, щоб виключити застарілі графи та додати нові, які відповідають сучасним потребам.
4. Комп'ютеризація обліку: відсутність оперативної інформації про рух основних засобів.	4. Впровадження програмного забезпечення для автоматизації обліку та своєчасного нарахування амортизації.
5. Удосконалення методики нарахування амортизації: викривлення інформації про основні засоби через неправильне визначення термінів корисного використання.	5. Встановлення адекватних термінів корисного використання та чітке регулювання нарахування амортизації з моменту введення об'єкта в експлуатацію.
6. Коректне відображення переоцінки основних засобів: неправильне відображення переоцінки у звітності.	6. Визначення доцільності відображення переоцінки в додатковому капіталі, а не у витратах або доходах, щоб краще відобразити реальну вартість об'єкта.

Продовж. табл. 1.4

1	2
7. Оцінка об'єктів основних засобів при обміні: невизначеність щодо способу оцінки об'єктів основних засобів.	7. Встановлення принципу оцінки за справедливою вартістю, а не поділом на подібні чи неподібні об'єкти.
Гільорме Т. В., Калюжна А. В. [7]	
1. Невизначеність у документації: відсутність чітких форм документального забезпечення обліку основних засобів може призводити до плутанини та помилок у обліку.	1. Розробка стандартних форм документів, що включають усі необхідні реквізити, та регулярний їх перегляд.
2. Недостатній контроль за рухом основних засобів: відсутність ефективних механізмів контролю за рухом основних засобів може призводити до втрат і неефективного використання.	2. Впровадження графіка документообігу, що дозволяє автоматизувати контроль та прискорити обробку облікових документів.
3. Низька ефективність використання основних засобів: підприємства можуть не мати повної інформації про стан і ефективність використання основних засобів.	3. Впровадження системи моніторингу, яка дозволяє своєчасно оцінювати використання основних засобів та виявляти проблеми.
4. Необхідність адаптації до змін: зміни в законодавстві можуть створювати труднощі в обліку основних засобів.	4. Постійний моніторинг змін у законодавстві та адаптація облікових практик відповідно до нових вимог.
5. Автоматизація обліку: відсутність автоматизації ведення обліку може призводити до затримок та помилок.	5. Впровадження спеціалізованих програмних рішень для автоматизації обліку основних засобів.
6. Виявлення негативних відхилень: неправильний облік основних засобів може призвести до серйозних наслідків для підприємства.	6. Регулярний аналіз та аудит облікових даних, що дозволяє виявляти та виправляти негативні відхилення.
Рибалко О. М., Уколова О. Г. [60]	
1. Поганий технічний стан основних засобів може призводити до зниження виробничих потужностей і ефективності.	1. Регулярне технічне обслуговування та модернізація основних засобів для забезпечення їх високої продуктивності.
2. Недостатня якість первинних документів: неправильне оформлення первинних документів може призвести до помилок в обліку та звітності.	2. Вдосконалення форм документів, включення додаткових реквізитів, що сприятиме більш точному відображенню інформації.
3. Вплив основних засобів на собівартість продукції: неврахування витрат на основні засоби може спотворити дані про собівартість продукції.	3. Розробка методики, що дозволяє більш точно враховувати витрати на амортизацію та експлуатацію основних засобів у собівартості.
4. Відсутність ефективної системи обліку: недостатня автоматизація облікових процесів може призводити до затримок та помилок.	4. Впровадження сучасних програмних рішень для автоматизації обліку основних засобів.
5. Незадовільний рівень забезпеченості основними засобами: може обмежувати виробничі можливості підприємства.	5. Оцінка потреб підприємства в основних засобах та своєчасне їх оновлення або придбання.

Продовж. табл. 1.4

1	2
6. Непрозорість цінової політики: непрозорість у ціноутворенні може ускладнити прогнозування фінансових результатів.	6. Впровадження чіткої політики ціноутворення, що враховує витрати на основні засоби та їх вплив на собівартість.
Кравченко М. В. [24]	
1. Матеріально-технічне забезпечення: недостатнє матеріально-технічне забезпечення може призводити до зниження виробничої ефективності.	1. Інвестування в модернізацію та оновлення основних засобів для забезпечення безперебійного виробничого процесу.
2. Контроль за використанням основних засобів: відсутність систематичного контролю за використанням основних засобів може призвести до неефективності у їх використанні.	2. Впровадження системи моніторингу та аналізу ефективності використання основних засобів на регулярній основі.
3. Складність управління основними засобами: управління основними засобами вимагає комплексного підходу та глибоких знань.	3. Навчання персоналу методам ефективного управління основними засобами та впровадження сучасних ІТ-рішень для спрощення процесів.
4. Вплив Євроінтеграційних процесів: Євроінтеграційні процеси можуть вимагати адаптації підприємств до нових стандартів та вимог.	4. Аналіз і впровадження кращих міжнародних практик у сфері матеріально-технічного забезпечення та управління основними засобами.
5. Ефективність виробництва: низька ефективність виробництва може бути результатом нераціонального використання основних засобів.	5. Оптимізація технологічних процесів та регулярна оцінка продуктивності основних засобів для підвищення їх ефективності.
Кузьома В. В. [27]	
1. Відсутність достовірної облікової інформації: неправильні або неповні дані можуть спотворити фінансово-майновий стан підприємства.	1. Впровадження чіткої системи внутрішнього контролю та регулярного аудиту облікових даних, що забезпечить точність та достовірність інформації.
2. Невірні оцінки вартості основних засобів: помилки в оцінці можуть призвести до неправильних фінансових звітів.	2. Введення стандартних процедур для регулярної переоцінки основних засобів з урахуванням ринкових умов та інфляції.
3. Недостатня обізнаність щодо методичних рекомендацій: порушення методичних рекомендацій можуть призвести до штрафних санкцій.	3. Проведення навчальних семінарів для бухгалтерів і керівників аграрних підприємств щодо актуальних методичних рекомендацій з обліку основних засобів.
4. Неправильне відображення бухгалтерських проводок: неправильне ведення обліку може спричинити фінансові втрати і юридичні проблеми.	4. Розробка і впровадження стандартних форм і шаблонів для відображення бухгалтерських проводок, пов'язаних із основними засобами.
5. Штрафні санкції за порушення: ризик фінансових втрат через порушення норм обліку.	5. Створення системи моніторингу за виконанням облікових процедур, щоб своєчасно виявляти та виправляти можливі порушення.

На підставі проведеного дослідження, можна сформулювати кілька

напрянків, які можна рекомендувати до впровадження на підприємствах аграрної сфери:

1. Автоматизація облікових процесів: використання сучасних програмних рішень для обліку основних засобів (наприклад, спеціалізовані аграрні системи) забезпечить швидкий і точний облік, зменшить трудомісткість процесів і підвищить ефективність управлінських рішень.

2. Регулярний аудит і переоцінка активів: запровадження системи регулярного аудиту основних засобів та переоцінки їх вартості допоможе забезпечити достовірність облікової інформації, покращити фінансовий стан підприємства і підвищити рівень інвестиційної привабливості.

Ці напрямки можуть значно покращити облік і управління основними засобами в аграрних підприємствах.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Організаційно-правові засади діяльності підприємства визначаються системою норм, принципів і правил, які регулюють його функціонування в межах законодавства. Вони охоплюють різні аспекти, від формування та реєстрації підприємства до управлінських і фінансових процесів. Розглянемо основні складові цих засад.

Дата реєстрації ТОВ «XXXXX» - 23.04.2002. Статутний капітал ТОВ «XXXXX» становить 14 000 ₪ гривень. ТОВ «XXXXX» має юридичну адресу: Україна, 42530, Сумська обл., Роменський р-н, село XXXXXX, вул. XXXX.

Номер свідоцтва платника ПДВ компанії ТОВ «XXXXX» - XXXXXXXXXXXX. Виторг підприємства за 2023 складає 229 202 100 ₪ гривень.

Компанія зареєстрована на загальній системі оподаткування.

Основний вид діяльності ТОВ «XXXXX»:

- 01.11 вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур

Інші види діяльності

- розведення свиней, допоміжна діяльність у рослинництві, діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту, оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами, неспеціалізована оптова торгівля, роздрібна торгівля м'ясом і м'ясними продуктами в спеціалізованих магазинах, роздрібна торгівля пальним, складське господарство, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна, надання в оренду автомобілів і легкових

автотранспортних засобів, надання в оренду вантажних автомобілів, надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування, надання в оренду офісних машин і устаткування, у тому числі комп'ютерів, надання в оренду інших машин, устаткування та товарів. Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які підприємство використовує для обліку та фінансової звітності (рис. 2.1).

Підприємство самостійно визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства		
Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні	МСБО 8 Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки	
Облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності	Облікові політики – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практики, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності.	
Джерела інформації для облікової політики		
Існуюча облікова політика	Які методи та процедури застосовує компанія згідно діючої облікової політики	
Податкова стратегія	Який підхід – фіскальний чи ні – застосовує компанія, які операції здійснює, з ким працює	
Відносини з працівниками	Система оплати праці, види винагород працівникам, позики, вихідні допомоги тощо	
Історична інформація	Чи є протермінова заборгованість, чи стягують борги, чи є судові спори тощо	
Договори	Види операцій, умови поставки, особливі зобов'язання тощо	
Облікові реєстри	ОСВ, головна книга, амортизаційна відомість, звіт по проводкам тощо	
Облікова політика: відповідальність за відсутність		
адміністративна	податкова	організаційна
адмінштраф від 8 до 15 НМДГ згідно ст. 164-2 КУпАП	нав'язування фіскальних правил і підходів	застосування різних підходів у різних періодах різними людьми, що призводить до порушення принципів бухгалтерського обліку

Рис. 2.1. Основні аспекти щодо облікової політики

Облікова політика ТОВ «XXXXX» оформлюється в письмовому вигляді, зазвичай у формі наказу або розпорядження керівника підприємства (рис. 2.2). У документі зазначаються: прийняті облікові методи; порядок ведення обліку; відповідальні особи за ведення обліку (додаток В).

ТОВ «XXXXX»		Код ЄДРПОУ 31494075
01.10.2022	НАКАЗ с. XXXXX	№ 1-БО
Про облікову політику ТОВ «XXXXX»		
Керуючись Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV, затвердженими Міністерством Фінансів України положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємств, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 року № 635, інструкціями та іншими нормативними актами, які регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, виконуючи вимоги, передбачені Статутом ТОВ «XXXXXX» та з метою забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності,		
НАКАЗУЮ:		
1. Затвердити Положення про облікову політику ТОВ «XXXXX» (додається) та ввести його в дію з 01.02.2022 р.		
2. Загальний контроль за виконанням цього Наказу залишаю за собою.		
3. Безпосередній контроль за виконанням вимог Положення про облікову політику покладається на керівника Підприємства.		
Директор _____		підпис

Рис. 2.2. Приклад наказу про облікову політику

Облікова політика є основою для ефективного ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності. Вона дозволяє забезпечити точність, зрозумілість і відповідність фінансових звітів законодавству та вимогам користувачів. Правильне формулювання та дотримання облікової політики є критично важливими для фінансової стабільності підприємства.

Облікова політика в частині основних засобів визначає, як підприємство обліковує, оцінює та відображає свої основні засоби в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Організація бухгалтерського обліку основних засобів у ТОВ «XXXXX» є єдиною системою взаємопов'язаних правил, способів і методів, які охоплюють процес реєстрації фактів господарських операцій, накопичення та узагальнення інформації, її зберігання, та наступну передачу. Наказ про облікову політику обов'язково повинен містити розділ про облік основних засобів, в якому зазначені основні принципи організації обліку основних засобів та нарахування амортизації на підприємстві (рис. 2.3).

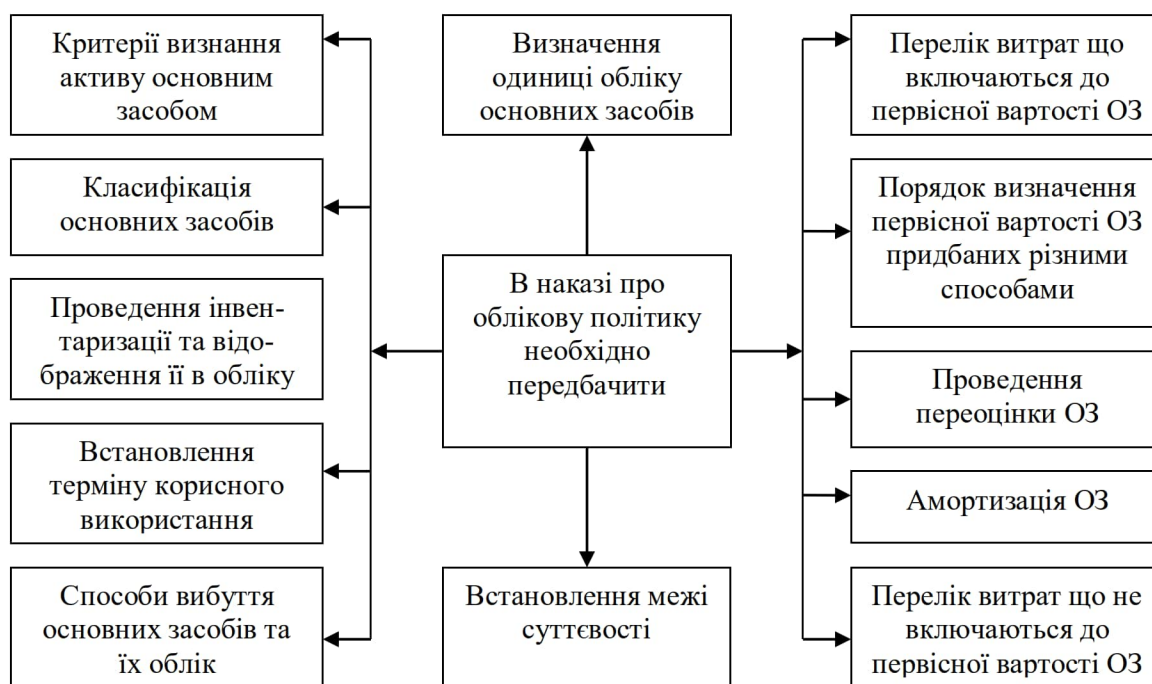

Рис. 2.3. Елементи облікової політики в частині обліку, оцінки та нарахування амортизації основних засобів

Отже, облікова політика не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибір методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя в обліку, що впливає в подальшому на фінансовий результат суб'єкта господарювання.

2.2. Облік наявності й руху основних засобів та відображення інформації у звітності

Усі дані про господарські операції відображуються в первинних документах, після чого їх потрібно згрупувати та узагальнити за об'єктами бухгалтерського обліку. При документальному оформленні господарських операцій з обліку основних засобів на підприємстві відбувається рух облікової інформації між первинною документацією, регістрами синтетичного та аналітичного обліку і звітністю (рис. 2.4). Усі первинні документи, якими

оформлюються операції з руху основних засобів, складаються і підписуються членами комісії, призначеної розпорядженням (наказом) керівника підприємства.

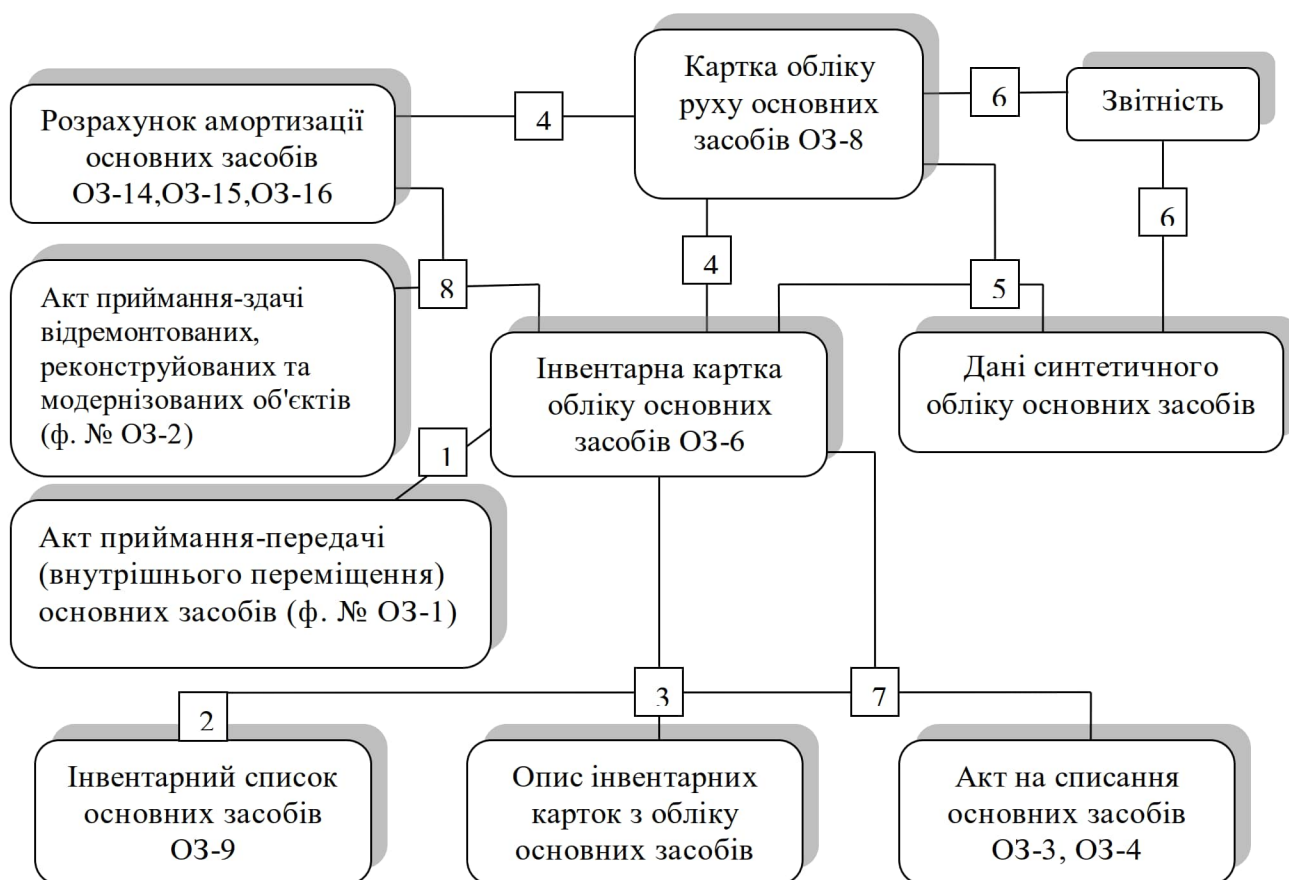

Рис. 2.4. Документування операцій з обліку основних засобів у ТОВ «XXXXX»

Синтетичний облік основних засобів в ТОВ «XXXXX» ведеться на рахунку 10 «Основні засоби», який призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність і рух як власних основних засобів, так і одержаних за умов фінансового лізингу (додаток Г). За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображається надходження основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю; сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта, що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума переоцінки первісної вартості об'єкта основних засобів; за кредитом – вибуття основних

засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визначення активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів та сума уцінки основних засобів. Аналітичний облік є основою обліку основних засобів, оскільки доводиться мати справу з окремими об'єктами великих груп, щодо: оприбуткування, списання, переміщення, реалізації, а також нарахування амортизації, проведення поліпшення й поточного ремонтів тощо. Рахунки необоротних активів, які використовуються у ТОВ «XXXXX» представлено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика субрахунків основних засобів, які використовуються для обліку ТОВ «XXXXX»

Субрахунок		Дебет	Кредит
Шифр	Назва		
10 «Основні засоби»			
103	Будинки та споруди	надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих) основних засобів на баланс підприємства, які обліковуються за первісною вартістю, сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта основних засобів	вибуття основних засобів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта основних засобів, сума уцінки основних засобів.
104	Машини та обладнання		
105	Транспортні засоби		
106	Інструменти, прилади та інвентар		
109	Інші основні засоби		

Придбані за грошові кошти основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Всі витрати на придбання об'єкта основних засобів накопичуються на субрахунку 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» або 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів». Введення в експлуатацію: Дт 10 (відповідний субрахунок) - Кт 152. Приклад. Підприємство - платник ПДВ за договором міни передає покупцеві вантажний автомобіль, отримуючи

як оплати аналогічний автомобіль. Первісна вартість переданого автомобіля становить 200000 грн, нарахований знос - 120000 грн, залишкова вартість - 80000 грн (200000 - 120000). Ціна договору - 50000 грн, окрім того, ПДВ 1 000 грн. Залишкова вартість перевищує справедливу вартість на 30000 грн (80000 - 50000) (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Відображення в обліку обмін на неподібні об'єкти

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
На дату прийняття рішення про обмін автомобіль переведено до складу необоротних активів, утримуваних для продажу:			
списано знос автомобіля	131	105	120 000
списано залишкову вартість	286	105	80000
Передано автомобіль	377	286	50000
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	377	641	10000
Списано суму перевищення залишкової вартості об'єкта над його справедливою вартістю	949	286	30000
Отримано автомобіль	152	377	50000
Відображено ПДВ:			
- сума ПДВ у вартості автомобіля, субрахунок «Неотримані податкові накладні»	644	377	10000
- отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644	10000
Введено в експлуатацію отриманий автомобіль	105	152	50 000
Обмін на неподібні об'єкти			
На дату прийняття рішення про обмін автомобіль переведено до складу необоротних активів, утримуваних для продажу:			
списано знос автомобіля	131	105	120 000
списано залишкову вартість	286	105	80000
Передано автомобіль	377	712	60000
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712	641	10000
Віднесено на фінансові результати дохід від продажу	712	791	50 000
Списана балансова вартість активу (автомобіля), утримуваного для продажу	943	286	80 000
Віднесено на фінансові результати собівартість реалізованого автомобіля	791	943	80 000
Отримано трактор	152	685	80 000
Податковий кредит ПДВ			
сума ПДВ у вартості трактора, субрахунок «Неотримані податкові накладні»	644	685	16 000
отримано податкову накладну, відображено податковий кредит	641	644	16 000
Здійснено доплату продавцеві трактора	685	311	36 000
Здійснено закриття заборгованостей	685	377	60 000
Введено трактор в експлуатацію	104	152	80 000

Первісна вартість основних засобів, придбаних по імпорту формується з урахуванням норм п. 8 НП(С)БО 7 і НП(С)БО 21. Первісну вартість об'єктів

основних засобів, оцінених в інвалюті, перераховують у грошову одиницю України: за курсом НБУ, встановленим на дату оприбуткування основних засобів, якщо першою подією було отримання основних засобів; за курсом, установленим НБУ на дату перерахування попередньої оплати, якщо першою подією була оплата вартості основних засобів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Придбані за валюту основні засоби

Зміст господарської операції	Дт	Кт
Сплачено ввізне мито	377	311
Сплачено «ввізний» (імпортний) ПДВ	377	311
Оплачено послуги митного брокера	371	311
Відображено податковий кредит з ПДВ (за наявності зареєстрованої в ЄРПН податкової накладної)	644/1	644/ПД В
	641/ПДВ	644/1
Оприбутковано об'єкт ОЗ	152	632
Включено до первісної вартості мито і вартість послуг митного брокера	152	377,685
Списано суму відображеного раніше податкового кредиту з ПДВ за послугами митного брокера	644/ПДВ	685
Відображено залік заборгованостей	685	371
Віднесено до складу податкового кредиту суму сплаченого «ввізного» ПДВ (на підставі МД)	641/ПДВ	377
Введено в експлуатацію об'єкт ОЗ	104	152
Перераховано нерезиденту кошти в оплату за об'єкт ОЗ	632	312
Відображено курсову різницю за монетарною заборгованістю	974	632
	793	974

Переоцінена первинна вартість і знос об'єкта основних засобів визначаються як добуток відповідно первинної вартості або зносу на індекс переоцінки. Індекс переоцінки визначається шляхом ділення справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість. Сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів відображається в складі додаткового капіталу (рахунок 41 «Капітал у дооцінках», субрахунок 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів»), а сума уцінки – в складі витрат звітного періоду (рахунок 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій») (додаток Д).

Уразі перевищення суми попередніх уцінок над сумою попередніх

дооцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів при черговій дооцінці вартості об'єкта основних засобів сума такого перевищення включається до складу доходів звітного періоду (рахунок 746 «Інші доходи від звичайної діяльності»). З відображенням різниці між сумою останньої дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів і зазначеним перевищенням у складі додаткового капіталу (рахунок 41 «Капітал у дооцінках», субрахунок 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів») (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Облік операцій пов'язаних з переоцінкою основних засобів

Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	дебет	кредит	
Перша подія - дооцінка			
Збільшення первісної вартості виробничого об'єкта у результаті переоцінки	10	41	4200
Дооцінка раніше нарахованого зносу пропорційно до вартості основних засобів	411	131	3200
Уцінка раніше дооцінених об'єктів			
Списання суми попередньо проведеної дооцінки	411	10	17600
Зменшено суму зносу уцінених основних засобів	131	10	6800
Проведення уцінки основних засобів	975	10	3200
Перша подія - уцінка			
Зменшення первісної вартості виробничого об'єкта	975	10	7400
Уцінено суму зносу основного засобу	131	10	950
До оцінка раніше уцінених основних засобів			
Збільшено дохід на суму попередньої уцінки	10	746	1300
Дооцінено основний засіб	10	411	1300
Вирахувана сума зносу з дооцінки	10	131	700

Перевищення суми попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості об'єкта основних засобів спрямовується на зменшення додаткового капіталу (дебет рахунка 41 «Капітал у дооцінках», субрахунок 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів») з включенням різниці між сумою чергової уцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів і зазначеним перевищенням до витрат звітного періоду. У разі вибуття об'єктів основних засобів, які раніше були переоцінені, перевищення сум попередніх дооцінок над сумою попередніх уцінок залишкової вартості таких об'єктів включається до

складу нерозподіленого прибутку (кредит рахунка 441 «Прибуток нерозподілений») з одночасним зменшенням додаткового капіталу

Кореспонденція рахунків із обліку зносу (амортизації) необоротних активів у ТОВ «XXXXX» представлена у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

**Облікове відображення зносу (амортизації) необоротних активів
у ТОВ «XXXXX»**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Нарахування амортизації основних засобів:			
– об’єктів виробничого призначення;	23	131	12800
– об’єктів загальновиробничого призначення;	91	131	7955
– об’єктів, переданих в операційну оренду;	949	131	6800
– об’єктів загальногосподарського призначення;	92	131	3500
– об’єктів збутового призначення.	93	131	1530
Включено об’єкт основного засобу до групи вибуття:			
– сума накопиченої амортизації;	131	10	12600
– залишкова вартість.	286	10	50000
Ліквідовано об’єкт основного засобу, списано сума:			
– зносу об’єкта;	131	10	40000
– залишкової вартості.	976	10	11900

Відображення в звітності: Баланс - Рахунок 10 відображається у розділі активів у балансі ТОВ «XXXXX» за первісною вартістю з урахуванням нарахованої амортизації. Для відображення інформації щодо зносу (амортизації) необоротних активів у Примітках до річної фінансової звітності відведено: розділ I «Нематеріальні активи»; розділ II «Основні засоби»; розділ III «Капітальні інвестиції»; розділ XIII «Використання амортизаційних відрахувань».

У Примітках до річної фінансової звітності, відповідно до НП(С)БО 7 «Основні засоби», окремо вказується залишкова вартість (різниця між первісною вартістю і накопиченим зносом).

Інформаційне забезпечення складання II розділу «Основні засоби» форми 5 «Приміток до річної звітності» підприємства.

У даному розділі наводиться інформація щодо первісної вартості; суми зміни вартості та зносу основних засобів у результатів переоцінки; суми зносу на початок звітного року; вартості та суми зносу основних засобів, що вибули; сума нарахованої амортизації; суми втрат від зменшення корисності й суми вигід від відновлення корисності, відображені у «Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у звітному періоді; інших змін вартості та суми зносу основних засобів; вартості та суми зносу на кінець звітного року.

Правильне відображення інформації у фінансовій звітності забезпечує прозорість і точність фінансових даних, що є критично важливим для прийняття управлінських рішень.

2.3. Податкові аспекти обліку операцій з руху основних засобів

Податкова амортизація необоротних активів має низку відмінностей від нарахування амортизації в бухгалтерському обліку. Оскільки ПАФ «Урожай» є платником податку на прибуток, то у агрофірми є необхідність нараховувати дві амортизації, оскільки застосовують податкові різниці. Розглянемо основні відмінності податкової амортизації від бухгалтерської.

1. Виробничий метод. Відсутність виробничого методу амортизації для цілей податкового обліку. Проте із 23.05.2020 р. ПКУ дозволено його використання, однак п. 138.3.1 ПКУ визначено правила його застосування, зокрема, якщо на дату переходу на виробничий метод для цілей податкової амортизації, необхідно провести інвентаризацію і визначити балансову вартість основних засобів без врахування переоцінки за даними бухгалтерського обліку.

Приклад. Автомобіль вантажний ГАЗ 5303: первісна вартість (ПВ) - 83500 грн; знос (З) - 37 800 грн; залишкова вартість (ЗВ) - 45 700 грн; ліквідаційна вартість (ЛВ) - 2000 грн; амортизована вартість (АВ) - 81 500 грн; плановий обсяг перевезень за весь термін експлуатації автомобіля (ПО) - 500

000 т км, фактичний місячний обсяг перевезень (ФМОП):

- 1-ий місяць - 3000 т км;
- 2-ий місяць - 1700 т км;
- 3-ій місяць - 2600 т км;
- 4-ий місяць - 3300 т км;
- 5-ий місяць - 5000 т км;
- 6-ий місяць - 5200 т км.

Термін корисного використання автомобіля (n) - 7 років. Розрахунок:
 $ВСА = (81500 \text{ грн} - 2000 \text{ грн.}) : 500\,000 \text{ т км} = 0,159 \text{ грн на } 1 \text{ т км}$. Здійснимо щомісячний розрахунок амортизації з урахуванням фактичних даних про перевезення за формулою:

$СА = \text{ФМОП} \times ВСА$, де ФМОП - фактичний місячний обсяг послуг:

- 1-ий місяць - $3000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 477 \text{ грн}$;
- 2-ий місяць - $17000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 2703 \text{ грн}$;
- 3-ій місяць - $26000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 4134 \text{ грн}$;
- 4-ий місяць - $33000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 5247 \text{ грн}$;
- 5-ий місяць - $50000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 7950 \text{ грн}$;
- 6-ий місяць - $52000 \text{ т км} \times 0,159 \text{ грн} = 8268 \text{ грн}$.

Якщо об'єкт амортизації в будь-якому місяці не експлуатувався, то амортизація не нараховується.

Виробничий метод. Розрахунок: $ВСА = (81500 \text{ грн} - 2000 \text{ грн.}) : 500\,000 \text{ т км} = 0,159 \text{ грн на } 1 \text{ т км}$. Якщо об'єкт амортизації в будь-якому місяці не

експлуатувався, то амортизація не нараховується.

2. Вартісний критерій. Вартісний критерій для цілей податкового обліку визначено п. 14.1.138 ПКУ, в розмірі – 20000 грн (починаючи із 23.05.2020 р.), а для цілей бухгалтерського обліку такий критерій відсутній і у НП(С)БО 7 та й в МСБО 16.

3. Строки використання. Мінімальні строки корисної експлуатації не вказані ні у НП(С)БО 7, ні у МСБО 16, проте такі строки визначені ПКУ п. 138.3.3 і п. 138.3.4., тому строк корисного використання для цілей податкової амортизації має бути не менший, ніж у ПКУ.

4. Виробничі основні засоби. Для цілей бухгалтерського обліку не важливо основні засоби виробничого, чи невиробничого призначення, оскільки амортизація нараховується на всі об'єкти без виключення. Проте для цілей податкового обліку – це важливо, бо згідно п. 138.3.2 ПКУ невиробничі основні засоби – це активи, які не призначені для використання у господарській діяльності, а отже не є об'єктом основного засобу, тож на такі об'єкти амортизація в податковому обліку не нараховується.

5. Переоцінка. Для цілей бухгалтерського обліку існує питання переоцінки об'єктів основних засобів, що регламентовано національними та міжнародними стандартами. У податковому обліку не існує поняття переоцінки. У разі якщо виникають доходи / витрати у ході переоцінки активів, то вони виключаються так само як зменшення корисності (доходи – зменшують фінансові результати, а витрати – їх збільшують).

6. Консервація. У податковому обліку з 23.05.2020 р. встановлено, що амортизація не нараховується за період не використання у господарській діяльності у зв'язку із модернізацією, реконструкцією, добудовою, дообладнанням та консервацією. Стосовно бухгалтерського обліку то це ж прописано в НП(С)БО 7. Є відмінність за МСБО 16, відповідно якого амортизація призупиняється лише при вибутті та реалізації об'єкта основного засобу.

7. Методи нарахування амортизації. У податковому обліку не

нараховують амортизацію на основні засоби групи 1 (земельні ділянки) та групи 13 (природні ресурси); метод прискореного зменшення залишкової вартості можуть застосовувати до об'єктів тільки групи 4 (машини та обладнання) та 5 групи (транспортні засоби); під час амортизації основних засобів групи 9 (інші основні засоби), групи 12 (тимчасові (не титульні) споруди), 14 (інвентарна тара), 15 (предмети прокату) застосовують прямолінійний; строки корисного використання встановлюються у розмірі мінімальної амортизації, передбачених для основних засобів пп. 138.3.3 ПКУ.

8. Амортизація МНМА. Відповідно до НП(С)БО 7, МНМА – необоротні активи, на які нараховується амортизація прямолінійним, виробничим методом, методом списання 50 % вартості при введенні в експлуатацію активу та 50 % при його списанні або методом списання 100 % вартості при вводі об'єкта в експлуатацію. У податковому обліку МНМА – це не об'єкт основного засобу, тому амортизація не нараховується.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РУХУ ТА СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Для будь-якого підприємства, в тому числі і ТОВ «XXXXX», важливо комплексно оцінювати фінансові результати, стан активів і пасивів, а також ефективність їх використання. Аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони досліджуваного підприємства – ТОВ «XXXXX», а також забезпечити ефективне планування і прогнозування подальшої діяльності. Одним з етапів такого аналізу є оцінка доходів та витрат, важливість якого пояснюється:

1. Оцінкою прибутковості: аналіз доходів і витрат дозволяє оцінити, чи підприємство працює з прибутком чи збитком, що є ключовим показником його фінансового здоров'я.

2. Управлінським плануванням та прийняттям рішень: розуміння структури доходів та витрат допомагає менеджменту приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, розвитку продуктів і стратегій зниження витрат.

3. Контролем за витратами: аналіз витрат дозволяє виявити надмірні або неефективні витрати, що може призвести до оптимізації витрат та підвищення рентабельності.

4. Фінансовою стійкістю: оцінка співвідношення між доходами та витратами допомагає зрозуміти здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

5. Прогнозуванням: аналіз доходів і витрат дозволяє виявити тенденції, які можуть бути використані для прогнозування майбутніх фінансових результатів і розробки стратегії.

6. Підготовкою фінансової звітності: аналіз забезпечує точність фінансових звітів, що є важливим для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

7. Конкурентоспроможністю: оцінка фінансових показників у порівнянні з конкурентами може вказати на сильні та слабкі сторони підприємства, що допомагає адаптувати стратегії для покращення позицій на ринку.

Тож, використовуючи фінансову та статистичну звітність ТОВ «XXXXX» за 2021 – 2023 рр., здійснимо аналіз доходів та витрат підприємства (додаток Ж, З, К).

Таблиця 3.1

**Структура і динаміка доходів
ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 рр.**

Види доходів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. (+,-) до 2021 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	139051,6	77,1	172260,9	94,1	218868,1	95,5	+79813,5	+57,4
Інші операційні доходи	41263,8	22,9	10711,4	5,9	10332,5	4,5	-30931,3	-75,0
Інші доходи	-	-	-	-	1,5	0,0	x	x
Усього	180318,4	100	182972,3	100	229202,1	100	+48883,7	+27,1

1. Структура доходів у 2023 році: чистий дохід від основної операційної діяльності - у 2023 році 95,5 % загальних доходів підприємства становить чистий дохід від основної операційної діяльності (товарів, робіт, послуг). Цей високий показник свідчить про домінуючу роль основної діяльності у формуванні доходів підприємства. Доходи від іншої операційної діяльності відображаються на рівні 4,5 %, що є значно меншим показником у порівнянні з

основними доходами. Це може свідчити про необхідність перегляду стратегії у сфері додаткових доходів.

2. Динаміка доходів від основної операційної діяльності (2021 - 2023): за період 2021 - 2023 років сума доходів від основної операційної діяльності зросла на 79 млн. 813,5 тис. грн, що становить 57,4 %. Це свідчить про позитивну тенденцію у розвитку основного бізнесу підприємства.

3. Динаміка інших операційних доходів: їх сума знизилась на 30 млн. 931,3 тис. грн або на 75 %. Це значне падіння свідчить про потребу в аналізі та вдосконаленні стратегій для генерації додаткових доходів.

4. Інші доходи становить лише 1,5 тис. грн, що вказує на обмежене використання інвестиційних можливостей.

5. Загальна динаміка доходів ТОВ «XXXXX» - рис. 3.1: у 2023 році в порівнянні з 2021 роком доходи підприємства зросли на 48 млн. 883,7 тис. грн або на 27,1 %.

Це позитивний показник, що відображає загальний ріст фінансових показників підприємства.

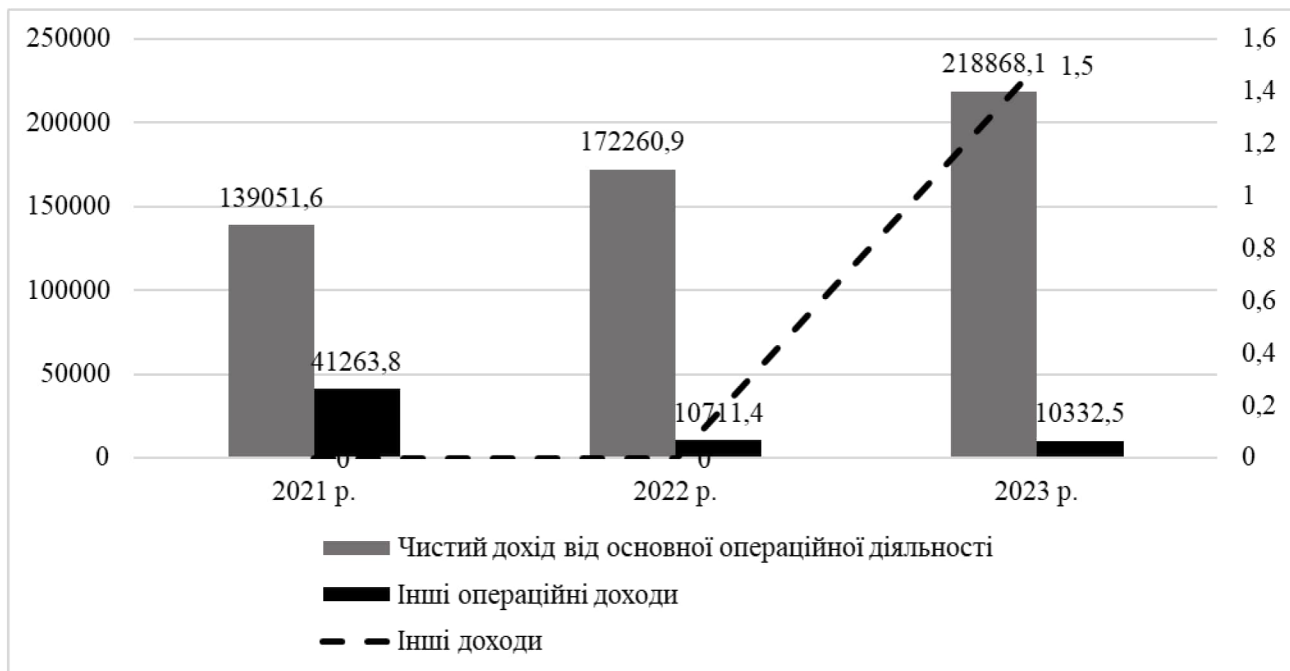

Рис. 3.1. Динаміка доходів діяльності досліджуваного підприємства за 2021-2023 рр., тис. грн

Зважаючи, що у структурі доходів найбільшу частку представляють доходи від реалізації, вважаємо за доцільне проаналізувати їх динаміку та структуру – табл. 3.2.

Загальний приріст доходу: у 2023 році чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції зріс до 217 269,8 тис. грн, що на 111826,4 тис. грн або 106,1 % більше порівняно з 2021 роком.

Це свідчить про позитивну динаміку в розвитку підприємства.

Таблиця 3.2

Динаміка та структура чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 рр.

Види продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Пшениця	49046,6	46,5	85356,9	58,0	20282,5	9,3	-28764,1	-58,6
Кукурудза	43152,5	40,9	14888,3	10,1	35376,6	16,3	-7775,9	-18,0
Гречка	-	-	249,1	0,2	-	-	-	-
Боби сої	8160	7,7	46309,4	31,5	67980	31,3	+59820	У 8,3 р
Соняшник	5084,3	4,8	308,3	0,2	74736,9	34,4	+69652,6	У 12,7 р
Ріпак озимий	-	-	-	-	18893,8	8,7	+18893,8	х
Разом	105443,4	100	147112	100	217269,8	100	+111826,4	У 2,1 р.

Отже, ключовими видами продукції є:

Пшениця: у 2021 році дохід становив 49 046,6 тис. грн, але в 2023 році знизився до 20 282,5 тис. грн, що призвело до зменшення на 28 764,1 тис. грн або - 58,6 %. У 2021 році питома вага пшениці становила 46,5 %, але у 2023 році знизилась до 9,3 %. Це свідчить про значне скорочення доходів від цієї культури, що потребує уваги з боку управлінського персоналу.

Кукурудза на зерно: доходи зменшилися з 43 152,5 тис. грн у 2021 році до 35 376,6 тис. грн у 2023 році, що свідчить про зниження на 7 775,9 тис. грн (-18,0 %). Частка доходів від кукурудзи знизилась з 40,9 % у 2021 році до 16,3 % у 2023 році. Це вказує на зменшення конкурентоспроможності цієї культури в портфелі підприємства.

Боби сої: значне зростання доходів з 8 160 тис. грн у 2021 році до

67 980 тис. грн у 2023 році (+59 820 тис. грн або +733,1 %. Вартість доходів від бобів сої зросла з 7,7 % у 2021 році до 31,3 % у 2023 році, що свідчить про успіхи у цій категорії.

Соняшник: доходи зросли з 5 084,3 тис. грн до 74 736,9 тис. грн (+69 652,6 тис. грн або +1 370,0 %). Це свідчить про ефективне управління виробництвом та реалізацією. Зростання частки доходів від соняшнику з 4,8 % до 34,4 % вказує на вдалу реалізацію цієї продукції на ринку.

Таблиця 3.3

Динаміка та структура витрат і відрахувань

ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 рр.

Види витрат і відрахувань	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізації	65882,7	73,1	97046,2	55,8	132608,6	59,2	+66725,9	У 2 р.
Інші операційні витрати	21502,9	23,9	60489,4	34,8	77524,1	34,6	+56021,2	У 3,6 р.
Інші витрати	2686,7	3,0	16447,4	9,5	13976,9	6,2	+11290,2	У 5,2 р.
Усього витрат	90072,3	100	173983	100	224109,6	100	+134037,3	У 2,5 р.

Аналіз витрат ТОВ «XXXXX» показав:

1. Загальні показники витрат: у 2023 році витрати підприємства зросли на 134 млн. 37,3 тис. грн, що складає 2,5 рази в порівнянні з 2021 роком. Це значне збільшення свідчить про розширення діяльності, але також може свідчити про потребу у покращенні контролю за витратами.

2. Сума собівартості реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) зросла на 66 млн. 725,9 тис. грн або 2 рази. Таке зростання може бути пов'язане з зростанням вартості сировини може значно впливати на собівартість продукції, зміною виробничих процесів.

3. Інші операційні витрати зросли на 56 млн. 21,2 тис. грн, або 3,6 рази.- Це свідчить про збільшення витрат у таких сферах, як: адміністративні витрати (можливе збільшення витрат на управлінські послуги та персонал), збутові витрати (підвищення витрат на рекламу, просування, транспортування).

Аналіз витрат ТОВ «XXXXX» за 2023 рік показує значне зростання витрат у порівнянні з 2021 роком, що може свідчити про розширення діяльності підприємства, проте потребує уваги щодо контролю витрат.

Зростання собівартості, інших операційних витрат та втрат від інвестиційної діяльності вказує на необхідність оптимізації управлінських рішень та стратегій, що сприятиме покращенню фінансових показників підприємства. Аналіз структури витрат ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 роки вказує на зростання основних статей витрат, що потребує уважного управлінського підходу. Зосередження на оптимізації витрат та перегляді інвестиційної діяльності допоможе забезпечити стабільність та розвиток підприємства.

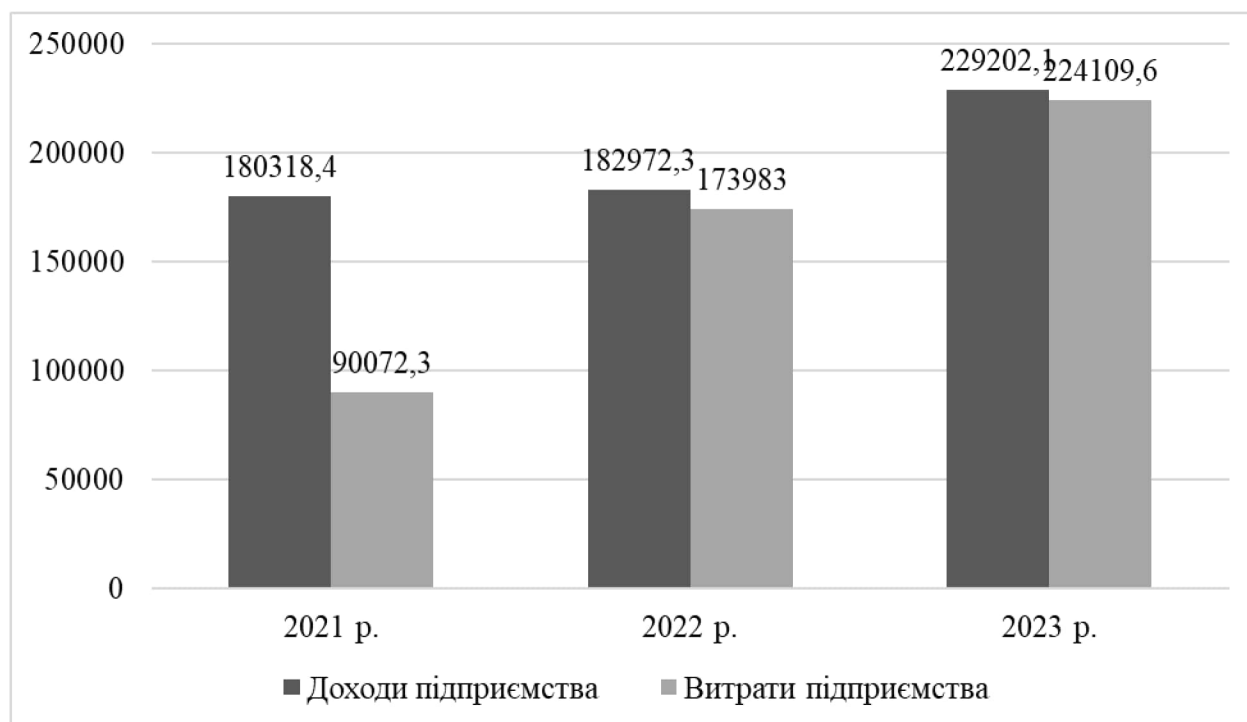

Рис. 3.2. Динаміка доходів та витрат діяльності досліджуваного підприємства за 2021 – 2023 рр., тис. грн

Аналіз майна - це процес оцінки та дослідження різних видів активів, який включає вивчення їх вартості, стану, використання та потенціалу. Цей аналіз може охоплювати як фізичні активи (наприклад, нерухомість, обладнання), так і нематеріальні активи (наприклад, патенти, бренди).

Основні аспекти аналізу майна:

1. Оцінка вартості: визначення ринкової вартості майна, що може включати порівняльний аналіз, метод доходу або витратний підхід.

2. Оцінка стану: аналіз фізичного стану активів, включаючи їх знос, потреби в ремонті та оновленні.

Аналіз майна – табл. 3.4 є важливою складовою управління активами, фінансового планування та прийняття рішень в бізнесі.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура майна ТОВ «XXXXX»
за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Майно – всього	2442279,9	100	482864,5	100	457679,8	100	+213399,9	+87,4
1. Необоротні активи	974	0,4	558,1	0,1	5010,6	1,1	+4036,6	У 5,1 р.
1.1. Основні засоби	962,7	0,4	547	0,1	4999,8	1,1	+4037,1	У 5,2 р.
2. Оборотні активи	243305,9	99,6	482306,4	99,9	452669,2	98,9	+209363,3	+86,0
2.1. Запаси	87520,7	35,8	198202,5	41,0	89709,6	19,6	+2188,9	+2,5
2.1.1. Виробничі запаси	21341	8,7	34291,1	7,1	39431,4	8,6	+18090,4	+84,8
2.1.2. Готова продукція та товари	66179,7	27,1	163911,4	33,9	50278,2	11,0	-15901,5	-24,0
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	152021,3	62,2	276121,7	57,2	348785,4	76,2	+196764,1	У 2,3 р.
2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	52	0,0	250,5	0,1	260,6	0,1	+208,6	У 5 р.
2.4. Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	1,9	0,0	x	X
2.5. Інші оборотні активи	3711,9	1,5	7731,7	1,6	13911,7	3,0	+10199,8	У 3,7 р.

Отже, за результатами аналізу:

1. Зростання вартості майна: загальна вартість майна ТОВ «XXXXX» у

2023 році порівняно з 2022 роком збільшилась на 213 млн 399,9 тис. грн, що становить 87,4 %. Це свідчить про значний позитивний тренд у фінансовій діяльності компанії. Вартість необоротних активів** (основні засоби) збільшилася на 4 млн 36,6 тис. грн, або в 5,1 рази, що вказує на істотні інвестиції в довгострокові активи компанії.

2. Зміни в структурі активів: оборотні активи компанії значно зросли на 209 млн 363,3 тис. грн або 86 %, що також є показником активного зростання діяльності підприємства. Основні компоненти оборотних активів:

- запаси (виробничі запаси, готова продукція, товари) збільшилися на 2 млн 188,9 тис. грн або на 2,5 %. Зростання запасів свідчить про збільшення обсягів виробництва та підготовку до реалізації більшої кількості продукції;

- дебіторська заборгованість значно зросла на 196 млн 764,1 тис. грн або у 2,3 рази. Це може свідчити про розширення обсягів продажів або зміни в умовах розрахунків з партнерами;

- грошові кошти та поточні фінансові інвестиції зросли на 208,6 тис. грн або у 5 разів, що є позитивним сигналом для ліквідності компанії;

- інші оборотні активи також збільшилися на 10 млн 199,8 тис. грн, або у 3,7 рази, що може свідчити про розширення інших активів у короткостроковій перспективі.

3. Структура майна: за період з 2021 по 2023 рік у структурі майна ТОВ «XXXXX» переважають оборотні активи, з частками 99,6 % у 2021 році, 99,9 % у 2022 році і 98,9 % у 2023 році. Це показує, що більшість активів компанії є короткостроковими, що може свідчити про високу мобільність і здатність компанії швидко реагувати на зміни в ринкових умовах.

Аналіз джерел формування капіталу (табл. 3.5) - це процес вивчення та оцінки різних способів, якими підприємство залучає фінансові ресурси для свого функціонування та розвитку. Це може включати аналіз як власного, так і позикового капіталу.

Основні аспекти аналізу джерел формування капіталу: 1. Власний капітал; 2. Позиковий капітал.

Методи аналізу: аналіз структури капіталу - оцінка співвідношення між власним і позиковим капіталом, що може впливати на фінансову стійкість підприємства.

Аналіз джерел формування капіталу допомагає підприємству: визначити оптимальну структуру капіталу для максимізації прибутковості та мінімізації ризиків; оцінити можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів; приймати обґрунтовані рішення щодо фінансування нових проектів чи розширення бізнесу.

Таблиця 3.5

Динаміка та структура джерел формування капіталу

ТОВ «XXXXX»

за 2021 - 2023 рр. (станом на кінець року)

Види пасивів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення (+;-) 2023 р. до 2021 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	244279,9	100	482864,5	100	457679,8	100	+213399,9	+87,4
1. Власний капітал	203326	83,2	212315,3	44,0	217407,8	47,5	+14081,8	+6,9
1.1. Зареєстрований капітал	14	0,0	14	0,0	14	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	199102,9	81,5	208092,2	43,1	213185,6	46,6	+14082,7	+7,1
2. Зобов'язання і забезпечення, з них	40953,9	16,8	270549,2	56,0	240272	52,5	+199318,1	У 5,9 р.
2.1. Довгострокові	16,5	0,0	234,4	0,0	5591	1,2	+5574,5	У 338,8 р.
2.2. Поточні	40937,4	16,8	270314,8	56,0	234681	51,3	+193743,6	У 5,7 р.
2.2.1. Поточна кредиторська заборгованість	3379,7	1,4	57922,7	12,0	8138,5	1,8	+4758,8	У 2,4 р.

1. Зростання загальної суми капіталу: загальна сума капіталу ТОВ «XXXXX» у 2023 році порівняно з 2021 роком збільшилася на 213 млн 399,9 тис. грн, що становить 87,4 %. Це свідчить про суттєве зростання активів підприємства та покращення його фінансової позиції.

2. Зміни у власному капіталі: сума власного капіталу підприємства

збільшилася на 14 млн 81,8 тис. грн, або 6,9 %. Зростання відбулося за рахунок нерозподіленого прибутку, що може свідчити про позитивні фінансові результати компанії та збільшення накопичених прибутків. Водночас, це не є значним зростанням власного капіталу порівняно із загальним зростанням капіталу, що може свідчити про збільшення частки зобов'язань підприємства.

3. Сума зобов'язань та забезпечень підприємства у 2023 році порівняно з 2021 роком зросла на 199 млн 318,1 тис. грн, або у 5,9 рази. Це вказує на значне збільшення зобов'язань, яке відбулося за рахунок поточних зобов'язань, що включають поточну кредиторську заборгованість. Це може свідчити про те, що компанія збільшила короткострокові зобов'язання для фінансування своєї діяльності, можливо, через розширення обсягів виробництва або закупівлі.

4. Зміни у структурі пасивів підприємства: у структурі пасивів ТОВ «XXXXX» спостерігається зміна співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями і забезпеченнями:

- у 2021 році питома вага власного капіталу становила 83,2 %, що свідчить про високу фінансову незалежність компанії;

- у 2022 році частка власного капіталу зменшилася до 56 %, що показує значне зростання зобов'язань;

- у 2023 році частка зобов'язань і забезпечень становила 52,5 %, що продовжує тенденцію зростання зобов'язань та зменшення фінансової незалежності підприємства.

Загалом, ТОВ «XXXXX» у 2023 році продемонструвало значне зростання капіталу, однак це зростання значною мірою забезпечено за рахунок зобов'язань та забезпечень.

Тому доцільно провести аналіз динаміки та структури зобов'язань досліджуваного підприємства.

Аналіз показників ліквідності (табл. 3.6) - це процес оцінки здатності підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок активів, які можуть бути швидко перетворені в готівку.

Ліквідність є критично важливим аспектом фінансової стійкості компанії,

оскільки вона демонструє, наскільки ефективно підприємство може забезпечити свої фінансові зобов'язання.

Важливість аналізу ліквідності: допомагає зрозуміти, чи може підприємство своєчасно виконувати зобов'язання, виявлення потенційних фінансових проблем, які можуть виникнути через недостатню ліквідність; служить основою для прийняття рішень щодо фінансування, інвестицій та управління активами.

Таблиця 3.6

Показники оцінки ліквідності та платоспроможності

ТОВ «XXXXX» за 2021 - 2023 рр.

Показники	Нормативне значення	Роки			Відхилення (+;-) 2021 р. до 2021 р.
		2021	2022	2023	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,001	0,001	0,001	x
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	3,805	1,051	1,547	-2,259
Загальний коефіцієнт покриття	$\geq 1,5$	5,943	1,784	1,929	-4,014

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишається на дуже низькому рівні протягом усіх трьох років, значно нижче нормативного значення. Це вказує на те, що підприємство має дуже обмежену здатність покривати свої найбільш термінові зобов'язання (кредиторську заборгованість та інші поточні зобов'язання) за рахунок найбільш ліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти). Це також може свідчити про високі фінансові ризики через низький рівень ліквідності.

2. Проміжний коефіцієнт покриття, який показує здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів (за винятком запасів), значно знизився з 2021 по 2022 рік, але зріс у 2023 році. У 2021 році цей показник був надзвичайно високим, що свідчить про дуже високий рівень ліквідності, але з роками підприємство поступово знижувало свій фінансовий запас ліквідності. У 2023 році цей коефіцієнт значно підвищився і став

близьким до нормативного значення, але все ще залишається нижчим, ніж у 2021 році.

3. Загальний коефіцієнт покриття, який показує здатність підприємства покривати всі свої зобов'язання (поточні та довгострокові) за рахунок усіх активів, показує значне зниження з 2021 по 2023 рік. У 2021 році підприємство демонструвало надзвичайно високий рівень покриття зобов'язань, але до 2023 року цей показник знизився, хоча все ще залишався в межах нормативного значення.

Зниження цього коефіцієнта свідчить про зменшення фінансової стабільності підприємства, що може бути пов'язане зі збільшенням зобов'язань. Найбільш тривожними є коефіцієнти абсолютної ліквідності та коефіцієнт платоспроможності, які залишаються на дуже низькому рівні, що вказує на високий ризик неплатоспроможності та фінансову залежність від зовнішніх фінансових ресурсів. З іншого боку, коефіцієнти покриття знижуються, що вказує на зменшення здатності підприємства покривати свої зобов'язання за рахунок активів. Це підкреслює необхідність управління ліквідністю і фінансовими ризиками для збереження стійкості підприємства в майбутньому.

Високий загальний коефіцієнт покриття свідчить про фінансову стійкість підприємства, що забезпечує йому можливість виконувати зобов'язання навіть у складних фінансових ситуаціях. Підприємство має запас ліквідності, що дозволяє йому бути більш гнучким в управлінні фінансами.

3.2. Аналіз наявності, руху та функціонального стану основних засобів

Аналіз основних засобів для сільськогосподарських підприємств є надзвичайно актуальним, оскільки його результати характеризують:

1. Ефективність використання ресурсів: сільське господарство вимагає значних капіталовкладень в основні засоби, такі як трактори, комбайни та інше

обладнання. Ефективний аналіз допомагає виявити, як оптимально використовувати ці ресурси для максимізації продуктивності.

2. Вплив на фінансові результати: стан і ефективність ОЗ безпосередньо впливають на витрати і доходи підприємства. Аналіз дозволяє виявити можливості для зниження витрат та підвищення прибутковості.

3. Амортизація та відновлення: основні засоби підлягають амортизації, і своєчасний аналіз їх стану дозволяє планувати необхідні інвестиції в оновлення або модернізацію.

4. Інвестиційна привабливість: сільськогосподарські підприємства, які здійснюють регулярний аналіз основних засобів, виглядають більш привабливими для інвесторів, оскільки демонструють високий рівень управлінської прозорості і стратегічного планування.

Загалом, аналіз основних засобів є важливим інструментом для стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами, що дозволяє оптимізувати їх діяльність і забезпечити стабільний розвиток.

Аналіз основних засобів (ОЗ) – це важливий етап управлінського обліку, який дозволяє оцінити ефективність використання ОЗ, їх стан і вплив на фінансові результати підприємства. Розглянемо мету, завдання (рис. 3.3), методи та послідовність аналізу ОЗ (рис. 3.4).

Рис. 3.5. Мета та завдання аналізу основних засобів

Методи аналізу основних засобів

1. Порівняльний метод - порівняння з аналогічними показниками різних років.
2. Метод коефіцієнтів - розрахунок рентабельності, фондівіддачі тощо.
3. Графічний метод - візуалізація динаміки змін.
4. Системний аналіз - вивчення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Рис. 3.6. Послідовність аналізу основних засобів

Аналіз основних засобів допомагає підприємствам оптимізувати їх використання та покращити фінансові результати.

Динаміку та структуру необоротних активів ТОВ «XXXXX» за 2021 – 2023 рр. проаналізовано на рис. 3.7.

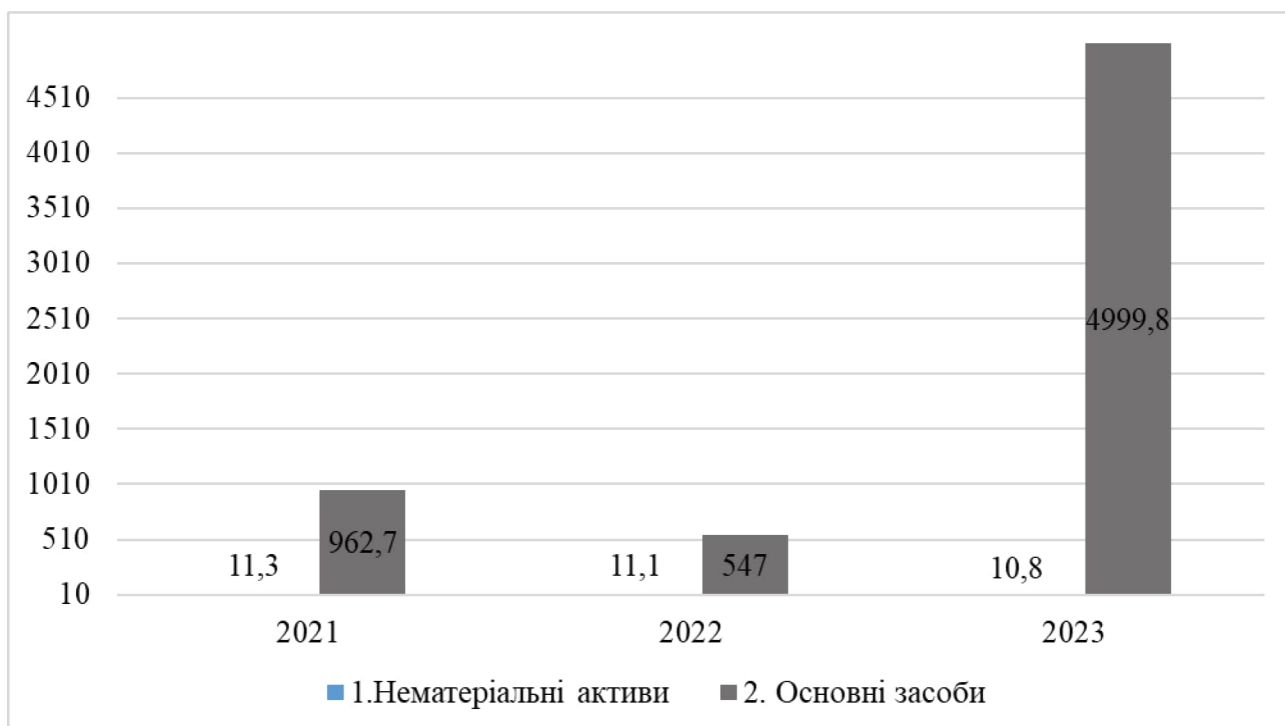

Рис. 3.7. Динаміка та склад необоротних активів
ТОВ «XXXXX» за 2021 – 2023 рр. (станом на кінець року)

Отже, за даними рис. 3.7, вартість необоротних активів ТОВ «XXXXX» збільшилася на 4,036.6 тис. грн, або у 5.1 рази. Основною причиною цього зростання є збільшення вартості основних засобів, яка підвищилася на 4,037.1 тис. грн, що становить приріст у 5.2 рази. Водночас спостерігається зниження суми нематеріальних активів на 0,5 тис. грн (на 4,4 %).

У структурі необоротних активів на кінець 2023 року частка основних засобів досягла 99.8 %, що на 1 пункт більше в порівнянні з 2021 роком. Це свідчить про значну домінуючу роль основних засобів у загальному обсязі необоротних активів, підкреслюючи акцент підприємства на інвестиціях у матеріально-технічну базу. Така структура активів може позитивно вплинути на ефективність виробництва та загальну фінансову стійкість підприємства.

Аналіз динаміки та структури основних засобів ТОВ «XXXXX» на основі даних з розділу II «Основні засоби» Приміток до фінансової звітності (табл. 3.7) вказує на позитивні зміни у вартості та складі активів підприємства.

Таблиця 3.7

Динаміка та структура основних засобів (за первісною вартістю)

ТОВ «XXXXX» за 2021 – 2023 рр.

Вид основних засобів	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Зміни 2023 р. до 2021 р. (+;-)	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1. Земельні ділянки	12,2	0,1	12,2	0,1	17,5	0,1	+5,3	+43,4
2. Будинки та споруди	4069,2	33,3	3873,6	31,7	5360,7	30,6	+1291,5	+31,7
3. Машини та обладнання	6989,7	57,2	7282,9	59,6	10248,8	58,5	+3259,1	+46,6
4. Транспортні засоби	635,4	5,2	525,4	4,3	1086,2	6,2	+450,8	+70,9
5. Інструменти, прилади, інвентар	256,6	2,1	220	1,8	350,3	2,0	+93,7	+36,5
6. Інші основні засоби	24,4	0,2	24,4	0,2	35	0,2	+10,6	+43,4
7. Інші необоротні матеріальні активи	232,2	1,9	281	2,3	420,4	2,4	+188,2	+81,1
Всього	12219,7	100	12219,7	100	17519,3	100	+5299,6	+43,4

1. Зміни первісної вартості основних засобів: у 2023 році первісна вартість основних засобів збільшилася на 5,299.6 тис. грн, що становить 43,4 % в порівнянні з 2021 роком. Це зростання стало можливим завдяки:

- будинки та споруди: збільшення на 1,291,5 тис. грн (31,7 %).
- машини та обладнання: приріст на 3,259,1 тис. грн (46,6 %).
- інструменти, прилади та інвентар: зростання на 93,7 тис. грн (36,5 %).
- транспортні засоби: збільшення на 450,8 тис. грн (70,9 %).

2. Зростання інших основних засобів: вартість інших основних засобів та необоротних матеріальних активів також зросла на 10.6 тис. грн (43,4 %) та на 188.2 тис. грн (81,1 %), відповідно.

3. Структура основних засобів – рис. 3.8: протягом досліджуваних років основну частку в структурі основних засобів займають машини та обладнання, що на кінець 2023 року становило 58.5 %, що на 1.3 пункти більше, ніж у

2021 році. Це вказує на важливість технологічного оснащення підприємства.

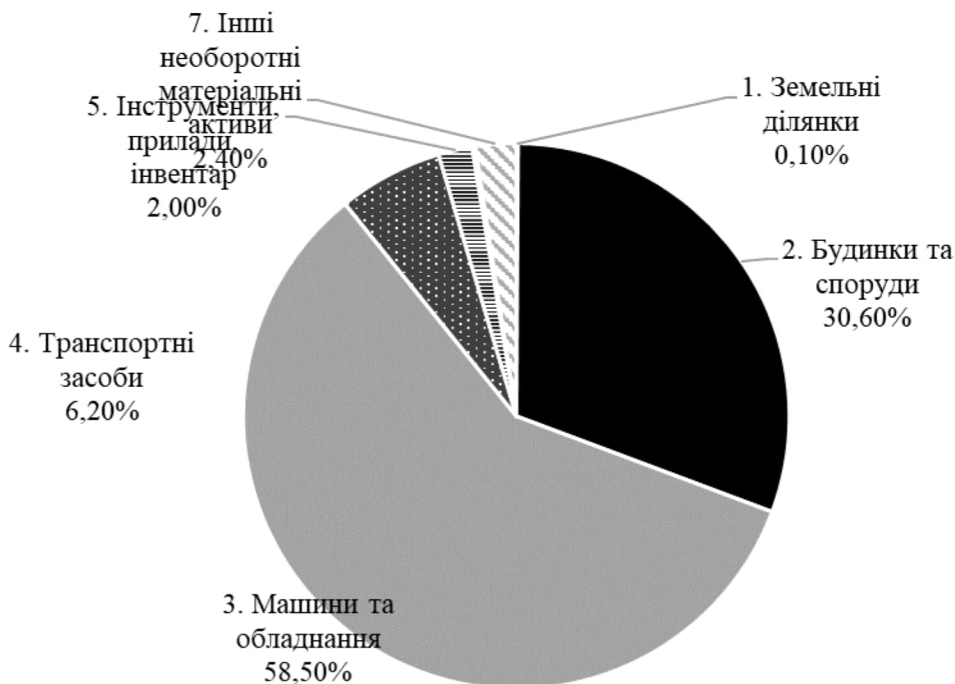

Рис. 3.8. Структура основних засобів досліджуваного підприємства за 2023 р., %

4. Активна частка основних засобів: позитивним є те, що у загальному обсязі основних засобів переважає активна частка, що свідчить про сприятливу структуру активів, здатну забезпечити ефективність виробничих процесів.

Складність оцінки руху та інтенсивності використання основних засобів зумовлюється багатоаспектністю показників, використання яких є доцільним для проведення такого аналізу – табл. 3.8.

Аналіз даних, представлених у таблиці 3.8, свідчить про значні зміни у вартості основних засобів ТОВ «XXXXX» у 2023 році в порівнянні з 2021 роком.

1. Річний приріст: Враховуючи зміни протягом періоду, річний приріст основних засобів у 2021 році становив -744.6 тис. грн, а у 2023 році досяг +4,452.8 тис. грн. Це підкреслює позитивну динаміку в розвитку активів

компанії.

Таблиця 3.8

**Показники руху основних засобів ТОВ «XXXXX»
за 2021, 2023 рр.**

Показники	2021 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.(+;-)	
			абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація, тис. грн				
Вартість основних засобів на початок року	1707,3	547	-1160,3	-68,0
Надійшло за рік	345,8	4866,8	+4521	У 14,1 р.
Вибуло за рік	1090,4	414	-676,4	-62,0
Вартість основних засобів на кінець року	962,7	4999,8	+4037,1	У 5,2 р.
Показники руху основних засобів				
Річний приріст, тис. грн.	-744,6	+4452,8	+5197,4	х
Коефіцієнт вибуття, %	63,9	75,7	+11,8	х
Коефіцієнт надходження, %	35,9	97,3	+61,4	х
Коефіцієнт приросту	0,564	9,140	+8,576	х

3. Надходження та вибуття основних засобів: у 2023 році вартість надходження основних засобів збільшилась на 4,521 тис. грн (у 14,1 рази), тоді як вартість вибуття зменшилась на 676.4 тис. грн (на 62 %). Ця різниця свідчить про активне оновлення основних засобів підприємства.

4. Коефіцієнти надходження та вибуття: у 2023 році коефіцієнт надходження перевищує коефіцієнт вибуття на 21.6 пункти. Це позитивна ознака, яка вказує на тенденцію до оновлення та модернізації основних засобів, що може позитивно вплинути на ефективність виробничих процесів.

Для характеристики технічного стану основних засобів важливим є аналіз коефіцієнтів спрацювання (зносу) та придатності – табл. 3.9., рис. 3.9. Аналіз показників зносу основних засобів ТОВ «XXXXX» за період 2021 – 2023 років (станом на кінець року) дозволяє зробити кілька важливих висновків:

1. Знос основних засобів збільшився з 11,257 тис. грн у 2021 р. до 12,519.5 тис. грн у 2023 р., що є приростом на 1,262.5 тис. грн. Це вказує на те, що основні засоби зазнали значного використання, що може негативно вплинути на їх ефективність.

Таблиця 3.9

**Показники зносу основних засобів ТОВ «XXXXX»
за 2021 – 2023 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміни 2023 р. (+;-) до 2021 р.
Первісна вартість основних засобів, тис. грн	12219,7	12219,7	17519,3	+5299,6
Знос основних засобів, тис. грн	11257	11672,7	12519,5	+1262,5
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,921	0,955	0,715	-0,206
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,079	0,045	0,285	+0,206

2. Коефіцієнт зносу основних засобів: показник знизився з 0.921 у 2021 році до 0.715 у 2023 році, що є зменшенням на 0.206. Це свідчить про те, що частка зносу в загальній вартості основних засобів зменшилася, що може свідчити про поліпшення стану або оновлення частини основних засобів.

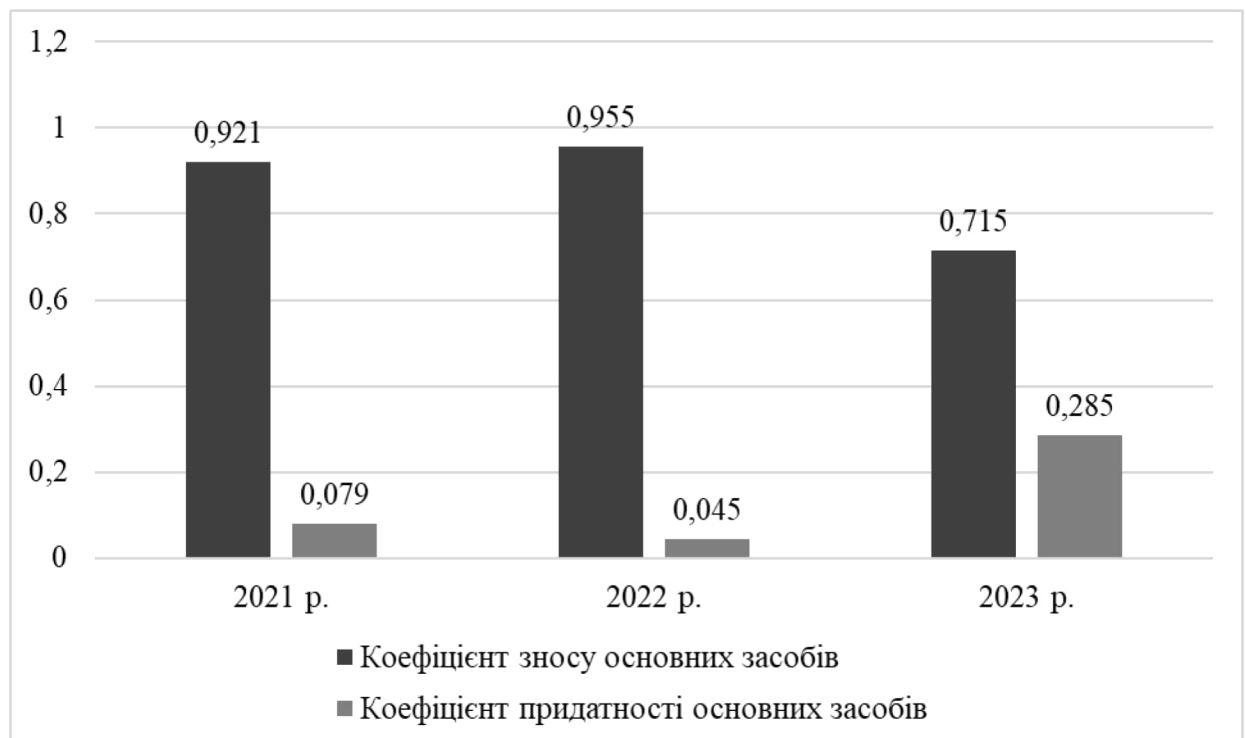

Рис. 3.9. Динаміка показників зношеності та придатності основних засобів досліджуваного підприємства за 2021 – 2023 рр., пункти

3. Коефіцієнт придатності основних засобів: збільшився з 0.079 у 2021 році до 0.285 у 2023 році, що є зростанням на 0.206. Це вказує на те, що згодом частка придатних для використання основних засобів зростає, що може

позитивно вплинути на загальну ефективність виробництва.

Отже, хоча знос основних засобів зріс, зниження коефіцієнта зносу та збільшення коефіцієнта придатності свідчать про позитивні зміни у структурі основних засобів, що може підвищити їх ефективність у майбутньому.

3.3. Аналіз використання основних засобів та шляхи покращення функціонального стану основних засобів

Аналіз ефективності використання основних засобів – табл. 3.10 - є важливим елементом управління підприємством. Він допомагає виявити резерви для підвищення продуктивності, оптимізувати витрати та покращити фінансові результати, що вкрай важливо в умовах сучасної економіки.

Показники ефективності основних засобів (ОЗ) мають суттєвий вплив на фінансові результати підприємства. Ось основні аспекти цього впливу:

1. Фондовіддача: якщо фондівіддача зростає, це свідчить про ефективніше використання ОЗ, що позитивно впливає на прибутковість.

2. Фондомісткість: зниження фондомісткості допомагає зменшити витрати на одиницю продукції, що підвищує маржу прибутку.

3. Амортизаційні витрати: зниження амортизаційних витрат, наприклад, через модернізацію ОЗ, може покращити фінансові результати.

4. Витрати на обслуговування та ремонти: зниження витрат на обслуговування безпосередньо підвищує чистий прибуток.

5. Продуктивність праці: зростання продуктивності призводить до підвищення обсягів виробництва та, відповідно, доходів.

6. Конкурентоспроможність: підприємства, які ефективно використовують свої основні засоби, мають більше шансів на зростання частки ринку та підвищення доходів.

7. Інвестиційна привабливість: високі показники ефективності можуть залучити інвестиції, що, в свою чергу, забезпечує додатковий капітал для

розвитку та зростання.

Показники ефективності основних засобів безпосередньо впливають на фінансові результати підприємства, формуючи його прибуток, витрати та загальну конкурентоспроможність. Систематичний аналіз цих показників дозволяє виявити резерви для підвищення ефективності та покращення фінансового стану.

Таблиця 3.10

**Показники ефективності використання основних засобів
ТОВ «XXXXX» за 2021- 2023 рр.**

Показники	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р. (+;-)	
	2021	2022	2023	абсолютне	відносне, %
Вихідна інформація					
Вартість основних засобів на кінець року, тис. грн	962,7	547	4999,8	+4037,1	У 5,2 р.
Загальний прибуток (збиток) від звичайної діяльності, тис. грн	90246,1	8989,3	5092,5	-85153,6	-94,4
Вартість реалізованої продукції, тис. грн	65882,7	97046,2	132608,6	+66725,9	У 2 р.
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	90246,1	8989,3	5092,5	-85153,6	-94,4
Середньорічна чисельність працюючих, осіб	10	52	20	+10	У 2 р.
Розрахункові показники					
Фондовіддача, грн	0,01	0,01	0,04	+0,03	У 3 р.
Фондомісткість, грн	68,4	177,4	26,5	-41,9	-61,3
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	96,3	10,5	250	+153,7	У 2,6 р.
Рентабельність ОЗ, %	9374,3	1643,4	101,9	-9272,4	х
Прибутковість основних засобів, %	9374,3	1643,4	101,9	-9272,4	х

Аналізуючи розраховані показники, можна зазначити, що у ТОВ «XXXXX» протягом останніх трьох років спостерігається позитивна тенденція до підвищення фондовіддачі основних засобів. Так, фондовіддача зросла з 0,01 грн у 2021 році до 0,04 грн у 2023 році.

Це зростання зумовлено, в першу чергу, значним збільшенням вартості основних засобів на кінець року - у 5,2 рази - у порівнянні зі збільшенням вартості реалізованої продукції, яка зросла лише у 2 рази. Внаслідок цього показник фондомісткості знизився на 41,9 пункти: у 2021 році на 1 грн вартості

реалізованої продукції припадало 68,4 грн. вартості основних засобів, тоді як у 2023 році цей показник становив лише 26,5 грн.

Завдяки значному зростанню вартості основних засобів, яке відбулося у 5,2 рази, та незначному збільшенню середньорічної чисельності працюючих (на 10 осіб або у 2 рази), показник фондоозброєності також зріс на 153,7 грн на одну особу, що становить приріст у 2,6 рази.

Однак показники рентабельності основних засобів демонструють негативну тенденцію, знизившись з 9374,3 % до 101,9 %. Це пов'язано зі зменшенням суми чистого прибутку у 2023 році на 94,4 % у порівнянні з 2021 роком. Таким чином, незважаючи на наявність чистого прибутку, ефективність використання основних засобів зменшується, що вказує на потребу в удосконаленні управлінських та виробничих процесів для покращення фінансових показників підприємства.

Модель факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXXXX»:

$$PO33 = \frac{\Phi P}{O3 + 3} \times 100 = \frac{\Phi P : \text{ЧД}}{O3 : \text{ЧД} + 3 : \text{ЧД}} \times 100 = \frac{PP}{K\Phi + K3}, \quad (3.1)$$

де PO33 – загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %

- PP – рентабельність (збитковість) реалізації, %;
- KΦ – коефіцієнт фондомісткості продукції;
- K3 – коефіцієнт завантаженості запасів.

Отже, показник загальної рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів визначається впливом трьох факторів: рентабельність (збитковість) реалізації; коефіцієнт фондомісткості продукції; коефіцієнт завантаженості запасів.

Розрахунок впливу факторів на зміну результативного показника проводиться за допомогою способу ланцюгових підстановок ТОВ «XXXXX» у з використанням інформації табл. 3.11.

Таблиця 3.11

**Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) основних засобів і запасів ТОВ «XXXXX»**

Показники	2021 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
			абсолютне	відносне, %
ФР	90246,1	5092,5	-85153,6	-94,4
ЧД	139054,6	218868,1	+79813,5	+57,4
ОЗ	1335	2773,4	+1438,4	У 2,1 р.
З	49377,7	143956,1	+94578,4	У 2,9 р.
РОЗЗ	178	3,5	-174,5	х
РР	64,9	2,3	-62,6	х
КФ	0,009	0,013	+0,004	х
КЗ	0,355	0,658	+0,303	х

За даними табл. 3.11 проводиться розрахунок умовних показників загальної рентабельності виробничих фондів ТОВ «XXXXX», %:

$$PO33_{ум1} = \frac{PP_1}{K\Phi_0} + K3_0 \quad (3.2)$$

$$PO33_{ум1} = 2,3/0,009+0,355=255,9$$

$$PO33_{ум2} = \frac{PP_1}{K\Phi_1} + K3_0 \quad (3.3)$$

$$PO33_{ум2} = 2,3/0,013+0,355=177,3$$

Загальна зміна (+, -) загальної рентабельності основних засобів і запасів ТОВ «XXXXX», пунктів:

$$\Delta PO33 = PO33_1 - PO33_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta PBF = 3,5 - 178 = -174,5.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності реалізації:

$$\Delta PO33_{PP} = PO33_{ум1} - PO33_0. \quad (3.5)$$

$$\Delta PO33_{PP} = 255,9 - 178 = +77,9,$$

2) коефіцієнта фондомісткості продукції:

$$\Delta PO33_{K\Phi} = PO33_{ум2} - PO33_{ум1}. \quad (3.6)$$

$$\Delta PO33_{K\Phi} = 177,3 - 255,9 = -78,6.$$

3) коефіцієнта завантаженості запасів:

$$\Delta PO33_{K3} = PO33_1 - PO33_{UM2}. \quad (3.7)$$

$$\Delta PO33_{K3} = 3,5 - 177,3 = -173,8.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta PO33 = \Delta PO33_{PP} + \Delta PO33_{KF} + \Delta PO33_{K3}. \quad (3.8)$$

$$\Delta PBF = 77,9 - 78,6 - 173,8 = -174,5.$$

Загальна рентабельність основних засобів та запасів ТОВ «XXXXX» продемонструвала суттєве зниження, з 178 % у 2021 році до 3,5 % у 2023 році, що становить зменшення на 174,5 пункти. Це падіння обумовлене кількома факторами:

1. Збільшення коефіцієнта завантаженості запасів: цей показник зріс на 0,303 пункти, що призвело до зниження рентабельності основних засобів і запасів на 173,8 пункти.

2. Зниження рентабельності реалізації: рентабельність реалізації зменшилась на 62,6%, що сприяло загальному зниженню рентабельності.

3. Зміна коефіцієнта фондомісткості продукції: його зростання на 0,004 пункти призвело до зменшення рентабельності на 78,6 пункти.

Отже, зазначені фактори в комплексі суттєво вплинули на рентабельність компанії, вказуючи на необхідність вжиття заходів для покращення фінансових показників у майбутньому.

Підвищення ефективності використання основних засобів (ОЗ) є критично важливим для оптимізації витрат і збільшення прибутковості підприємства. Досягнення цієї мети, на нашу думку, пов'язане з:

1. Модернізацією та оновленням:

- впровадження нових технологій: інвестиції в сучасне обладнання можуть суттєво підвищити продуктивність;

- замінювання зношених ОЗ: вчасна заміна старого обладнання на нове дозволяє знизити витрати на ремонти та підвищити ефективність.

2. Оптимізацією використання: планування робочого часу: раціональне планування графіків роботи ОЗ може зменшити простой та збільшити

продуктивність; аналіз навантаження: вивчення режимів роботи обладнання для виявлення недоексплуатації чи перевантаження.

3. Удосконаленням обслуговування:

- своєчасне технічне обслуговування: регулярне обслуговування та ремонти допомагають запобігти поломкам і знижують витрати на капітальний ремонт;

- впровадження системи моніторингу: використання сучасних технологій для моніторингу стану ОЗ в режимі реального часу.

4. Аналізом та плануванням:

- регулярний аналіз ефективності: визначення ключових показників ефективності та регулярний моніторинг їх досягнення;

- довгострокове планування інвестицій: розробка стратегій оновлення та модернізації ОЗ з урахуванням прогнозів ринку та технологій.

5. Оптимізацією структури основних засобів:

- аналіз складу ОЗ: визначення, які активи є найбільш продуктивними, а які - невиправдано витратними;

- диверсифікація активів: розширення асортименту ОЗ може покращити гнучкість та адаптивність підприємства до змін на ринку.

6. Екологічними інноваціями:

- впровадження екологічно чистих технологій: використання нових технологій може знизити енергетичні витрати та підвищити ефективність;

- енергоефективність: інвестиції в обладнання з низьким споживанням енергії можуть значно знизити витрати.

Підвищення ефективності використання основних засобів є багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу. Застосування цих шляхів дозволяє підприємствам оптимізувати їх діяльність, знижувати витрати і підвищувати прибутковість.

ВИСНОВКИ

У ході результатів дослідження вирішено наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень, розробці практичних рекомендацій щодо обліку і аналізу наявності та руху основних засобів. Результати дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки:

1. Встановлено, що основні засоби – це всі активи, що відносяться до групи необоротних та використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого періоду часу (більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року) та від використання яких підприємство очікує отримати в майбутньому економічні вигоди; за умови, що їх вартість може бути достовірно визначена.

2. До складу основних засобів входить значна кількість об'єктів обліку, зокрема: будівлі, споруди, транспортні засоби, сільськогосподарські машини, земля та інші об'єкти, що визначають собою особливості облікового відображення кожного з них. Водночас кожен об'єкт обліку основних засобів має свої особливості та регулюється своїми нормативними актами.

3. Аргументовано наближення податкової класифікації об'єктів основних засобів до їх класифікації в бухгалтерському обліку. Так, відповідно до пп. 138.3.3 ПКУ, основні засоби та інші необоротні матеріальні активи класифікуються за 16 групами, а у межах кожної із цих груп ведеться пооб'єктний облік матеріальних цінностей.

4. Систематизовано положення нормативних актів щодо обліку наявності й руху основних засобів. Встановлено, що між вітчизняними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку з врегулювання обліку основних засобів існує низка спільних ознак. Проте у питаннях оцінки, визнання їх первісної вартості та нарахування амортизації є певні відмінності, що пояснюються рекомендаційним характером міжнародних стандартів, які не враховують національних особливостей ведення бухгалтерського обліку.

5. Синтетичний та аналітичний облік основних засобів досить складний та громіздкий, адже відображує технічну й економічну характеристику об'єктів, їх місцезнаходження, первісну оцінку і переоцінку, а також норму амортизаційних відрахувань. У аналітичному обліку відображують усі зміни, що відбулися за час експлуатації основних засобів. Усі господарські операції на основі складених електронних первинних документів автоматично реєструються у Журналі господарських операцій програмного продукту «1С: Бухгалтерія 8.3», звідки автоматично переносяться до відповідних Журналів-ордерів та відомостей програми, а з них до Головної книги та регламентованої звітності.

6. Обліковий процес обліку основних засобів закінчується складанням звітності. Інформація щодо наявності й руху основних засобів знайшла своє відображення у формах фінансової звітності, зокрема у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; у формі 2 «Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід)»; та формі 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

7. Аналіз доходів ТОВ «XXXXX» за 2023 рік свідчить про стабільне зростання доходів від основної діяльності, що є добрим знаком для підприємства. Аналіз динаміки та структури чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «XXXXX» за 2021-2023 роки вказує на загальний позитивний тренд у розвитку доходів.

8. Аналіз майнового стану ТОВ «XXXXX» за 2021-2023 роки показує значне зростання вартості активів, зокрема оборотних. Аналіз ліквідності ТОВ «XXXXX» за 2023 рік показує позитивні результати за проміжним та загальним коефіцієнтами покриття, що свідчить про здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання.

9. Аналіз функціонального стану та ефективності використання основних засобів показав:

- вартість основних засобів істотно зросла, що свідчить про активне оновлення та інвестування в матеріально-технічну базу підприємства;
- загальна структура необоротних активів зазнала значних змін, з

акцентом на основні засоби, що може позитивно вплинути на ефективність виробничих процесів у ТОВ «XXXXX»;

- загальна тенденція свідчить про те, що ТОВ «XXXXX» активно інвестує в свої основні засоби, що може привести до підвищення ефективності виробництва в майбутньому;

- хоча знос основних засобів зріс, зниження коефіцієнта зносу та збільшення коефіцієнта придатності свідчать про позитивні зміни у структурі основних засобів, що може підвищити їх ефективність у майбутньому.

Для удосконалення обліку основних засобів у сільськогосподарському підприємстві та підвищення ефективності їх використання:

1. Регулярний моніторинг та інвентаризація дозволить виявити неефективно використовувані або непридатні активи, які можуть бути продані чи ліквідовані, що знизить витрати на обслуговування.

2. Аналіз ефективності використання техніки та обладнання. Задіюючи методи планування, такі як графіки роботи, можна забезпечити максимальне використання ресурсів. Можливо, варто розглянути варіанти спільного використання техніки між різними підрозділами підприємства або навіть з сусідніми господарствами.

3. Встановлення графіків регулярних оглядів техніки та обладнання дозволить вчасно виявляти проблеми, уникати неполадок і продовжити термін служби основних засобів. Окрім того, ведіть журнал обслуговування, щоб фіксувати виконані роботи та витрати.